

WIADOMOŚCI APTEKARSKIE

A large evergreen tree, possibly a spruce or fir, is the central focus of the image. It is heavily laden with snow, which clings to its dark green needles. The tree is set against a pale, overcast sky. In the lower right quadrant, there is a prominent, bright light flare with a greenish-yellow hue, consisting of several overlapping, glowing arcs. The overall scene is a winter landscape, likely a Christmas tree farm or a snowy park.

BIULETYN KIELECKEJ OKRĘGOWEJ IZBY APTEKARSKIEJ

KIELCE 2020

Kielecka
Okręgowa
Izba
Aptekarska

Wiadomości Aptekarskie

Biuletyn informacyjny
Kielce 2020

Zespół redakcyjny:
mgr farm. Robert Gocał
mgr farm. Anna Gołębiowska
mgr Małgorzata Piróg

Kompleksowe wsparcie odporności

Suplement diety **IMMUNES COMPLEX**

granulat 67 g

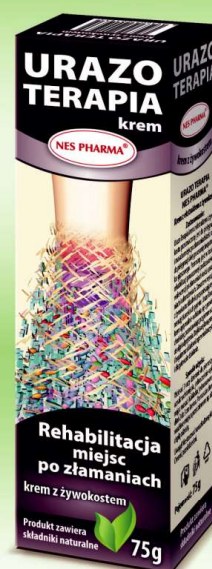
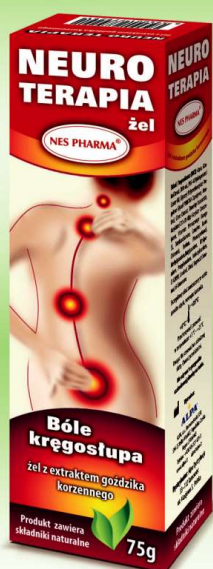
składnik	zawartość	%RWS
Cynk (mg)	14,7	147
Witamina C (mg)	794	977
Witamina D (µg)	50	1000
Ekstrakt z korzenia jeżówki purpurowej 4:1 (mg)	230	
Ekstrakt z owocu aceroli 12:1 (mg)	49	
Ekstrakt z korzenia lukrecji 4:1 (mg)	216	
Ekstrakt z korzenia tragianka błoniastego 4:1 (mg)	305	
Ekstrakt z ziela czosnku niedźwiedziego 4:1 (mg)	99	
Ekstrakt z łodygi <i>Tinospora cordifolia</i> 4:1 (mg)	173	
Ekstrakt z liści pelargonii pachnącej 4:1 (mg)	198	
Ekstrakt z korzenia kolcorośli 4:1 (mg)	248	
Ekstrakt z kory Pau D'Arco 10:1 (mg)	148	

(*) % realizacji Referencyjnych Wartości Spożycia
Informacja: 50 µg witaminy D odpowiada 2000 j.m.

NES PHARMA sp.j.
ul. Mościckiego 235, 33-100 Tarnów
www.nespharma.pl

Naturalne rozwiązanie na codzienne dolegliwości

**NEURO
TERAPIA**
żel 75 g

**REUMO
TERAPIA**
żel 75 g

**VENO
TERAPIA**
żel 75 g

**URAZO
TERAPIA**
krem 75 g

Bóle kręgosłupa

Leczenie, łagodzenie
i zapobieganie między
innymi:

- bólom kręgosłupa
- neuralgiom
- bólowi w trakcie zmian
zwyrodnieniowych stawów

Przewlekłe bóle stawów i mięśni

Leczenie, łagodzenie
i zapobieganie:

- bólom stawów w trakcie
zmian zwyrodnieniowych
- neuralgiom
- bólom mięśni, także
po przetrenowaniu

Bołące i opuchnięte nogi

Leczenie, łagodzenie
i zapobieganie dolegliwo-
ściami związanym m.in. z:

- zaburzeniami mikrocyr-
kulacji krwi w nogach
- opuchlizną nóg
(tzw. ciężkie nogi)
- krwawkami pourazowymi

Rehabilitacja miejsc po złamaniach

Urazo Terapia krem z ekstrak-
tem z żywokostu przeznaczony
jest do pielęgnacji i masażu:

- miejsc po złamaniach kości
oraz do pielęgnacji skóry
po usunięciu opatrunku
gipsowego
- pomocny jest w trakcie
rehabilitacji pourazowej,
oparzeniach i odmrożeniach
- przyspieszają regenerację
tkanek i ich gojenie

NES PHARMA Sp.j.
ul. Mościckiego 235, 33-100 Tarnów
www.nespharma.pl

SPIS TREŚCI.

1. Wstęp - Słowo Prezesa	6
2. Organy KOIA	8
• Skład Osobowy Organów KOIA	8
• Sylwetki Członków Prezydium	9
• Przewodnicząca Okręgowego Sądu Aptekarskiego	13
• Okręgowy Rzecznik Odpowiedzialności Zawodowej	15
3. ...co w Prawie piszczy	18
• Utylizacja leków z grupy P i N oraz R-1 krok po kroku...	18
• Realizacja zapotrzebowań na środki lecznicze	21
4. Sylwetka Wojewódzkiego Konsultanta w dziedzinie Farmacji Szpitalnej	26
5. Edukacja	31
• Interakcje leków z alkoholem i sokami owocowymi	31
• Pomocnik recepturowy	35
6. W poszukiwaniu dawnych kieleckich aptek	37
7. Urok aptek lat minionych	41
8. Vademecum aptekarza	45
• Zasady opiniowania kierowników	45
• Ustawowe obowiązki członków KOIA	45
• Ubezpieczenie OC farmaceutów	45
• Zakończenia okresu edukacyjnego	45
9. Pożegnanie	46
10. Statystyki ; podsumowanie 2020 roku	47

1. Słowo wstępne Prezesa KORA

Koleżanki, Koledzy Farmaceuci

Czas pandemii i ograniczenia z jakimi musimy sobie radzić jako grupa zawodowa pokazują, jak dużym zmianom ulega obecnie tryb naszej codziennej pracy.

Nasza codzienność to z jednej strony strach, praca ponad siły, dyscyplina, z drugiej pełna koncentracja na stanowisku pracy, odpowiedzialność i to wszystko przy zachowaniu profesjonalizmu i troski o pacjenta. Jako zespół w pracy też musimy wykazać się zrozumieniem i wsparciem. Do tej pory zdaliśmy egzamin. Gratuluję! A gdzie My w tym wszystkim – ja – oczekuje nie tylko zauważenia istotnej roli farmaceuty w opiece zdrowotnej, ale i wreszcie jej należytego docenienia. Dopiero teraz w sytuacji kryzysowej związanej z pandemią coraz więcej mówi się o Nas i docenia jako grupę wykonującą zawód zaufania publicznego. Wielu z nas oczekuje zwiększenia uprawnień oraz wykorzystania naszej wiedzy i kompetencji dla dobra pacjenta.

Według badania Biostat dla Naczelnej Izby Aptekarskiej, aż 80 proc. pacjentów aptek oczekuje od farmaceutów porad dotyczących leków, czy drobnych problemów ze zdrowiem.

Mamy zielone światło. Ustawa o Zawodzie Farmaceuty. Precyzuje kompetencje, nasze prawa, obowiązki i została już podpisana przez Prezydenta.

Liczne patologie na rynku aptecznym świadczą o tym, że jest ona niezbędna, zwiększy rolę farmaceutów w systemie opieki zdrowotnej, umożliwi samodzielność zawodową i da autonomię umożliwiającą farmaceutom podejmowanie decyzji służących dobru pacjenta.

Dlatego dzisiaj mimo wielu dotychczasowych trudności i wątpliwości gratuluję nam wyboru tego zawodu i w imieniu Kieleckiej Okręgowej Rady Aptekarskiej pragnę złożyć Wam Koleżanki i Koledzy najserdeczniejsze życzenia oraz wyrazy szacunku i uznania dla Waszej codziennej, odpowiedzialnej pracy.

W trudnych czasach przemian rynku farmaceutycznego życzę Wam Koleżanki i Koledzy, abyśmy niezależnie od tego gdzie pracujemy mieli prawo decydowania o tym, jak powinien wyglądać nasz zawód, w zgodzie z wiedzą i tym co czujemy w aptekarskim sercu.

Życzę Nam wszystkim silnego samorządu – dającego oparcie w czasach, w których przyszło nam wykonywać nasz zawód.

Serdecznie dziękuję całemu Prezydium za pracę na rzecz samorządu, Paniom z biura KOIA za ogromne zaangażowanie i cierpliwość.

Z aptekarskim pozdrowieniem

Prezes Okręgowej Rady Aptekarskiej

Robert Gocał

Nadchodzące Święta Bożego Narodzenia niosą ze sobą wiele radości oraz refleksji dotyczących minionego okresu. W tych wyjątkowych dniach życzę Wam Drodzy Farmaceuci wiele zadowolenia i sukcesów z podjętych wyzwań oraz zrealizowania planów w nadchodzącym 2021 roku. Wesółych Świąt i Szczęśliwego Nowego Roku

Prezes KORA Robert Gociał

2. Organy KOIA

20 listopada 2019 roku odbył się Sprawozdawczo-Wyborczy Zjazd Aptekarzy Kieleckiej Okręgowej Izby Aptekarskiej, na którym wybrano Prezesa KORA oraz Członków Organów KOIA. Poniżej skład osobowy Kieleckiej Okręgowej Rady Aptekarskiej i Organów VIII Kadencji (2019-2023):

PREZES

Mgr farm. Robert Gocał

OKRĘGOWA RADA APTEKARSKA

- Mgr farm. Andrzej Adamczyk
- Mgr farm. Jadwiga Buda
- Mgr farm. Adrian Głogowski
- Mgr farm. Anna Gołębiowska
- Mgr farm. Piotr Iżowski
- Mgr farm. Elżbieta Kałużna Cebula
- Mgr farm. Łukasz Krypel
- Mgr farm. Michał Młynarski
- Mgr farm. Norbert Rączka
- Mgr farm. Wojciech Nowek
- Mgr farm. Dominika Połowniak
- Mgr farm. Tomasz Sidor
- Mgr farm. Ewelina Walus
- Mgr farm. Wojciech Wasiak
- Mgr farm. Radosław Wesolek
- Mgr farm. Edyta Wojda

OKRĘGOWY RZECZNIK ODPOWIEDZIALNOŚCI ZAWODOWEJ

- Mgr farm. Aneta Felis-Sobkowska - Rzecznik
- Mgr farm. Maja Krasowska - Z-ca Rzecznika
- Mgr farm. Grzegorz Glanowski - Z-ca Rzecznika

OKRĘGOWY SĄD APTEKARSKI

Przewodnicząca OSA

- ❖ Mgr farm. Eliza Nawarro-Rzodeczko

Członkowie OSA

- Mgr farm. Beata Adamczyk-Rączka
- Mgr farm. Sylwia Chmielewska
- Mgr farm. Maja Kustra
- Mgr farm. Joanna Mistrzyk
- Mgr farm. Maria Szymczyk-Pasternak
- Mgr farm. Marek Wiśniewski

W dniu 28 listopada 2019 roku odbyło się pierwsze Posiedzenie KORA VIII Kadencji, na którym dokonano wyboru składu Prezydium .

- ❖ **Prezes Kieleckiej Okręgowej Rady Aptekarskiej**
mgr farm. Robert Gocał

Absolwent Śląskiej Akademii Medycznej.
Aptekarz praktyk, właściciel - kierownik apteki ogólnodostępnej.
Doświadczenie w samorządzie zawodowym: Członek KORA IV Kadencji, Z-ca Rzecznika Odpowiedzialności Zawodowej V Kadencji, Sekretarz KORA VI kadencji. Prezes KORA VII Kadencji. Członek (Skarbnik) Kieleckiego Oddziału PTFarm.

... dlaczego wybrałem ten zawód? Lubię pomagać,
a każdy uśmiechnięty i zdrowy pacjent, który mówi:

dziękuję panie magistrze dodaje pewności w sens mojej pracy.

Skarbnik Kieleckiego Oddziału PTFarm.

Doświadczenie w samorządzie zawodowym: Członek KORA IV Kadencji,
Z-ca Rzecznika Odpowiedzialności Zawodowej V Kadencji, Sekretarz KORA VI kadencji,
Prezes KORA VII Kadencji.

Prywatnie mąż, tata dwóch synów. ... w wolnych chwilach książka, rower, Bieszczady

❖ **Z-ca Prezesa Kieleckiej Okręgowej Rady Aptekarskiej**
mgr farm. Elżbieta Kałużna-Cebula

Ukończyła studia na Wydziale Farmacji Akademii Medycznej im. Mikołaja Kopernika (obecnie Collegium Medicum UJ) w Krakowie. Kierownik Apteki Szpitalnej Wojewódzkiego Szpitala Zespołowego w Kielcach od 2009 roku., 35 lat pracy w zawodzie)

Posiada tytuł:

- specjalisty farmacji aptecznej
- specjalisty farmacji szpitalnej
- specjalisty farmakologii
- Od 2000 roku Konsultant Wojewódzki do spraw farmacji szpitalnej dla obszaru woj. Świętokrzyskiego. Kierownik specjalizacji z farmacji szpitalnej. Należy do Ogólnopolskiej Sekcji Farmacji Onkologicznej PTFarm oraz Sekcji

Żywienia Do i Pozajelitowego PTFarm.

Doświadczenie zawodowe:

- wieloletnia równoległa praca zarówno w aptece szpitalnej, ogólnodostępnej, hurtowni farm.
- funkcja Inspektora Farmaceutycznego (praca w WIF w Kielcach)
- prezes Kieleckiego Oddziału PTFarm w latach 2004 – 2007
- nauczyciel praktycznej nauki zawodu w Policealnej *Szkoła Medyczna* im. Hanny Chrzanowskiej w *Morawicy*

W samorządzie pracuje od wielu lat pełniąc funkcję członka Kieleckiej Okręgowej Rady Aptekarskiej i członek Prezydium KORA.

Odnaczenia:

W 2017 roku za pracę na rzecz samorządu aptekarskiego odznaczona przez Naczelną Radę Aptekarską w Warszawie medalem im. Bronisława Kostkowskiego.

W 2018 roku otrzymała nadaną przez Ministra Zdrowia Odznakę Honorową „Za zasługi dla ochrony zdrowia”.

❖ **Z-ca Prezesa Kieleckiej Okręgowej Rady Aptekarskiej**
mgr farm. Adrian Głogowski

Absolwent UMED w Łodzi, UJK w Kielcach, pracownik kieleckich aptek, pracownik działu farmacji Apofarm Group, Optimy Radix, Torfarmu.

Kierownik /Osoba Odpowiedzialna w Hurtowni Farmaceutycznej NEUCA S.A w Kielcach. Audytor wewnętrzny w Grupie Neuca, Członek komisji hurtowni farmaceutycznych w NIA.

Od 2010 prezes PTF o/Kielce. Specjalista farmacji aptecznej. Nauczyciel zawodu w studium farmaceutycznym.

Z-ca Prezesa KORA V i VI Kadencji, Sekretarz Prezydium VII Kadencji.

Skarbnik Kieleckiej Okręgowej Rady Aptekarskiej
mgr farm. Radosław Wesolek

Absolwent Gdańskiej Akademii Medycznej (obecnie Uniwersytet Medyczny).

Od 25 lat w zawodzie aptekarza, a od 20 lat współwłaściciel aptek. Szczęśliwy mąż oraz ojciec trójki dzieci (2 chłopców i dziewczynka).

Wolne chwile poświęca rodzinie oraz utrzymaniu odpowiedniej do wieku formy fizycznej.

Pasjonat koszykówki oraz muzyki Tangerine Dream i Klausa Schulze.

❖ **Sekretarz Kieleckiej Okręgowej Rady Aptekarskiej**
mgr farm. Anna Gołębiowska

Absolwentka Uniwersytetu Medycznego w Lublinie, aptekarz pracujący w aptece otwartej,

były nauczyciel w Technikum Farmaceutycznym, specjalista farmacji aptecznej, kierownik Działu Farmacji, członek KORA VII kadencji.

Dlaczego działam w samorządzie aptekarskim?

Z chęci zmian, tworzenia, ulepszania.

Lubię działać dla dobra wspólnego, wyjaśniać niejasności, usprawniać.

Praca w zespole daje lepszą motywację, inne „światło” na sprawy, a uznanie zachęca do jeszcze dalszego działania.

Lubię kulinarne spotkania z bliskimi; w sezonie owocowym - zamykać smaki i zapachy w słoikach; aktywność fizyczną; tworzyć techniką decupage.

❖ **Członek Prezydium Kieleckiej Okręgowej Rady Aptekarskiej**
mgr farm. Ewelina Walus

Absolwentka Wydziału Farmaceutycznego Uniwersytetu Medycznego w Lublinie

Od 2011 delegat na zjazd, w latach 2015- 2019 Wiceprzewodnicząca Okręgowej Komisji Rewizyjnej , od 2019 członek Kieleckiej Okręgowej Rady Aptekarskiej ,członek Prezydium KORA, kierownik apteki ogólnodostępnej. Specjalista farmacji aptecznej.

Prywatnie żona , mama Laury i Michała

Od prawie 7 lat pełnię funkcje kierownika apteki, obserwuję jak przez ten czas zmieniły się oczekiwania pacjentów wobec naszego zawodu, jak bardzo w wielu kwestiach możemy im pomóc.

Wierzę, że wiedza, którą mamy oraz doświadczenie, które zdobywamy każdego dnia w pracy z pacjentem będą mogły być wypełni wykorzystane w systemie ochrony zdrowia. Zachęcam wszystkich do aktywnego udziału w życiu Samorządu Aptekarskiego; choć nie zawsze jest to łatwe ale udaje się połączyć życie prywatne i zawodowe z pracą w organach naszego samorządu, do czego serdecznie namawiam.

Członek Kieleckiej Okręgowej Rady Aptekarskiej
mgr farm. Michał Młynarski

Absolwent Śląskiego Uniwersytetu Medycznego w Katowicach. Obecnie pracujący w Aptece Szpitalnej Wojewódzkiego Szpitala Zespolonego w Kielcach oraz na Pracowni Cytostatycznej Onkologii dziecięcej tegoż szpitala. W wolnym czasie człowiek o wielu hobby motoryzacja (głównie stare samochody), informatyka. Dodatkowo kucharz-amator, który w gotowaniu odnajduje radość.

- **Przewodnicząca Okręgowego Sądu Aptekarskiego OSA**

Przewodniczącą na lata 2019-2023 wybrana została

mgr farm. Eliza Nawarro-Rzodeczko.

Koleżanka Eliza w rozmowie z Anną Gołębiowską przybliży swoją funkcję, zakres pracy.

**A.G. : Jak można zostać sędzią ? Jak często odbywają się wybory? Jak one wyglądają?
Zapewne Sąd Aptekarski także wysyła wezwania, przesłuchuje i wydaje wyrok.**

E.N.R: Wybory sędziów aptekarskich odbywają się co 4 lata.

Wybrani sędziowie w tajnym głosowaniu wybierają przewodniczącego i zastępcę okręgowego sądu aptekarskiego. Okręgowy sąd aptekarski orzeka w składzie trzyosobowym.

Jeżeli wniosek o ukaranie odpowiada warunkom formalnym, przewodniczący sądu aptekarskiego zarządza doręczenie jego odpisu obwinionemu oraz obrońcy o ile został on ustanowiony.

Pomiędzy terminem doręczenia obwinionemu wniosku o ukaranie a terminem rozprawy powinno upłynąć 14 dni. W zawiadomieniu o rozprawie wymieniony jest skład sądu orzekającego.

Obwiniony ma prawo wyłączyć jednego wskazanego przez siebie członka składu orzekającego.

Wniosek o wyłączenie musi być złożony w terminie 7 dni od dnia otrzymania zawiadomienia.

Przewodniczący składu orzekającego sądu aptekarskiego kieruje rozprawą i czuwa nad jej prawidłowym przebiegiem. To tak po krótkce wygląda tryb pracy sądu aptekarskiego.

Ważne by wiedzieć, że wszelkie działania sprzeczne z tym co jest uczciwe i dobre podlegają karze.

Tylko wymiar tej kary będzie zależeć od stopnia naszego przewinienia.

A.G. : Jaki jest cel powołania sądu aptekarskiego?

E.N.R: Członkowie samorządu aptekarskiego podlegają odpowiedzialności zawodowej przed sądami aptekarskimi za postępowanie sprzeczne z zasadami etyki i deontologii zawodowej oraz przepisami prawnymi dotyczącymi wykonywania zawodu aptekarza.

A.G.: W jakich okolicznościach farmaceuta stawia się przed sądem aptekarskim?

E.N.R: Za obwinionego uważa się farmaceutę, wobec którego w toku postępowania wyjaśniającego rzecznik odpowiedzialności zawodowej wydał postanowienie o przedstawieniu zarzutów lub przeciwko któremu skierował do sądu aptekarskiego wniosek o ukaranie.

A.G.: Jaką karę OSA może wymierzyć za przewinienie?

E.N.R: Sąd aptekarski może orzekać kary: upomnienia, nagany, zawieszenia prawa wykonywania zawodu aptekarza na okres od trzech miesięcy do trzech lat, pozbawienia prawa wykonywania zawodu aptekarza. Aptekarz, wobec którego sąd aptekarski orzekł w I instancji karę wymienioną w art. 46 ust. 1 pkt 3 i 4, może być przez ten sąd tymczasowo zawieszony w czynnościach zawodowych. Postanowienie o zawieszeniu wydaje sąd aptekarski z urzędu lub na wniosek rzecznika odpowiedzialności zawodowej. Kary: upomnienia, nagany i zawieszenia prawa wykonywania zawodu pociągają za sobą utratę prawa wybieralności do organów izb aptekarskich do czasu usunięcia z rejestru wzmianki o ukaraniu.

A.G.: Czy Sąd Aptekarski współpracuje z sądem rejonowym? W jakich okolicznościach?

E.N.R: Jeżeli w postępowaniu w przedmiocie odpowiedzialności zawodowej świadek lub biegły nie stawiał się na rozprawę bez usprawiedliwienia albo bezpodstawnie odmawia zeznań, sąd aptekarski może zwrócić się do sądu rejonowego właściwego ze względu na miejsce zamieszkania osoby wezwanej o przesłuchanie jej w charakterze świadka lub biegłego na okoliczności wskazane przez sąd

aptekarski. O terminie przesłuchania sąd rejonowy zawiadamia strony, a protokół przesłuchania przesyła sądowi aptekarskiemu. Przepis ten stosuje się odpowiednio, jeżeli świadek lub biegły nie stawiał się bez usprawiedliwienia na wezwanie rzecznika odpowiedzialności zawodowej albo bezpodstawnie odmawia złożenia przed nim zeznań.

A.G.: Czy oskarżonemu farmaceucie przysługuje obrońca?

E.N.R: Farmaceuta, którego dotyczy postępowanie oraz obwiniony farmaceuta może przybrać w postępowaniu dotyczącym odpowiedzialności zawodowej nie więcej niż dwóch obrońców spośród członków izby aptekarskiej, adwokatów lub radców prawnych.

A.G: Na jakiej podstawie zapada wyrok? Czy od wyroku można się odwołać?

E.N.R: Sąd aptekarski orzeka na podstawie materiału dowodowego ujawnionego w toku rozprawy. Sąd aptekarski wymierza karę, biorąc pod uwagę stopień winy, naruszenie zasad etyki i deontologii zawodowej, naruszenie przepisów o wykonywaniu zawodu farmaceuty, skutki czynu oraz zachowanie się obwinionego przed popełnieniem przewinienia zawodowego i po jego popełnieniu. Stronom i obrońcom przysługuje prawo odwołania od orzeczeń i postanowień kończących postępowanie I instancji w terminie 14 dni od daty doręczenia orzeczenia. Dana sprawa może być później rozpatrywana przez Naczelny Sąd Aptekarski. Egzekucja kosztów postępowania należy do izby aptekarskiej na której rzecz koszty te zostały zasądzone.

A.G: Czy lubisz swoją pracę sędziowską? Jakie trudności napotykasz?

E.N.R: Trudno powiedzieć czy lubię. Zależy mi na tym, byśmy wszyscy, jako farmaceuci, zawsze trzymali się obowiązujących nas zasad i nie szukali furtek, by je omijać. Prawo powinno obowiązywać każdego. Niestety nie do końca tak to wszystko wygląda. Jako sędzia aptekarski zawsze staram się dokładnie rozeznąć daną sprawę i podjąć najlepszą, najbardziej uczciwą decyzję co do wymiaru kary.

A.G: Przekaz dla farmaceutów, członków KOIA...

E.N.R: Jako farmaceutka i członek KOIA bardzo chciałabym, aby każdy z nas zawsze postępował zgodnie z zasadami etyki i deontologii zawodowej oraz przepisami prawnymi dotyczącymi wykonywania zawodu aptekarza.

Z okazji zbliżających się Świąt Bożego Narodzenia życzę wszystkim farmaceutom dużo zdrowia, pogody ducha i radości z wykonywanej pracy.

Życzę Wam i sobie, aby sposób w jaki wykonujemy zawód farmaceuty był oparty na uczciwości i wzajemnym szacunku. By nie było podstaw do tego, byśmy musieli się spotykać podczas rozpraw w Sądzie Aptekarskim.

Każdemu z Was życzę dużo sukcesów i spełnienia wszelkich marzeń.

Pozdrawiam serdecznie
mgr farm. Eliza Nawarro-Rzodeczko
Przewodnicząca OSA

A.G: Dziękuję za rozmowę.

- **Okręgowy Rzecznik Odpowiedzialności Zawodowej OROZ**

Kim jest Okręgowy Rzecznik Odpowiedzialności Zawodowej (OROZ)? Czym się zajmuje?

Czy spotkanie z OROZ jest...przyjemne? Jak takiego spotkania uniknąć?

W Kieleckiej Izbie Aptekarskiej w VIII Kadencji funkcję tę pełni mgr farm. Aneta Felis-Sobkowska

Zapraszam do lektury rozmowy z koleżanką **Anetą**.

A.G: Jak wybierany jest Okręgowy Rzecznik Odpowiedzialności Zawodowej?

A.F.S: OROZ wybierany jest podczas zjazdu sprawozdawczo-wyborczego, zbierającego się co 4 lata. Swoją funkcję może pełnić nie dłużej niż przez dwie kadencje.

A.G: Jak opiszesz tę funkcję, pracę?

A.F.S: Praca rzecznika jest pracą bardzo odpowiedzialną i wymagającą zaangażowania zarówno osobistego, jak i czasowego. OROZ stoi na straży, by nikt nie poniósł szkody z powodu niezajomości prawa, dlatego rzecznik często udziela informacji i wyjaśnień w toku prowadzonych postępowań.

A.G: Jaka wiedza, znajomość jakich przepisów jest niezbędna do pełnienia tej funkcji?

A.F.S: Okręgowy Rzecznik Odpowiedzialności Zawodowej oceniając pracę farmaceuty musi kierować się znajomością wyżej wspomnianego KEA oraz przepisów prawa w szczególności:

- USTAWY z dnia 19 kwietnia 1991 r. O IZBACH APTEKARSKICH,
- ROZPORZĄDZENIA Ministra Zdrowia z dnia 31 marca 2003r. W SPRAWIE POSTĘPOWANIA W SPRAWACH ODPOWIEDZIALNOŚCI ZAWODOWEJ FARMACEUTÓW,
- USTAWY z dnia 06 września 2001r. PRAWO FARMACEUTYCZNE.

Obecnie prowadzone sprawy, które wpływają do rzecznika wymagają bardzo wnikliwej analizy, żmudnej pracy, obiektywizmu, wiążą się z szeregiem czynności, jakie musi podjąć, by ostatecznie podjąć wyważoną decyzję w prowadzonym postępowaniu.

A.G: Jakie są najczęstsze przewinienia farmaceutów? Kto dokonuje zgłoszeń do OROZ?

A.F.S: W mojej pracy najczęstszym źródłem zgłoszeń dotyczących przewinień zawodowych farmaceutów jest Świętokrzyski Wojewódzki Inspektor Farmaceutyczny, który stwierdza je w trakcie kontroli planowej bądź doraźnej. Rzadziej, choć zdarzają się również skargi osób pokrzywdzonych lub farmaceutów pracujących w aptece, a mówiących o nieprawidłowościach jakie tam miały miejsce.

A.G: Jakie działania podejmujesz po wpłynięciu zgłoszenia?

A.F.S: Po wpłynięciu każdego wniosku OROZ musi go rozpatrzyć i podjąć decyzję o dalszym toku postępowania. Jeżeli jest zasadne zostaje wszczęte postępowanie wyjaśniające, w trakcie którego rzecznik musi zbadać i uwzględnić wszystkie okoliczności sprawy, przemawiające zarówno na korzyść, jak i na niekorzyść farmaceuty, którego postępowanie dotyczy. W toku postępowania powinna być zbadana każda okoliczność. Rzecznik musi zebrać obszerny materiał dowodowy, przesłuchać świadków, powołać biegłych. Dąży do wyjaśnienia zaistniałej sytuacji. Jeżeli wynik postępowania wyjaśniającego potwierdzi zasadność zarzutów stawianych farmaceucie, którego

dotyczy postępowanie, rzecznik odpowiedzialności zawodowej sporządza wniosek o ukaranie i niezwłocznie kieruje go z aktami sprawy do sądu aptekarskiego.

A.G: Co jest największą trudnością w pracy Rzecznika?

A.F.S: Stan epidemii w Polsce jaki został wprowadzony w Polsce od 20 marca 2020 roku i trwa nadal mocno ogranicza pracę rzecznika. Muszą być zachowane wszelkie środki ostrożności. Ograniczona jest możliwość: wglądu do akt sądowych, przesłuchania osób wobec których toczą się postępowania, a także świadków, ze względu na miejsce ich zamieszkania (osoby spoza Kielc), konieczność podróży środkami komunikacji publicznej, opiekę nad dziećmi, problemy zdrowotne, przebywanie w izolacji czy na kwarantannie, a także nieodbieranie wezwań rzecznika do stawienia się na wyznaczone przesłuchanie. Ze względów bezpieczeństwa rzecznik wraz z protokolantem w obecnym czasie nie powinien, nawet w bardzo wyjątkowych sytuacjach, udawać się do świadka lub farmaceuty, którego postępowanie dotyczy w celu przesłuchania w prowadzonej sprawie.

A.G: Jak należy postępować by uniknąć spotkania z Rzecznikiem?

A.F.S: Każdy farmaceuta po odbyciu stażu zawodowego, przed uzyskaniem Prawa Wykonywania Zawodu składa uroczyste ślubowanie: „Ślubuję uroczyście w swej pracy farmaceuty **sumiennie, gorliwie i z należytą starannością** wykonywać swoje obowiązki, **mając zawsze na uwadze dobro pacjenta, wymogi etyki zawodowej i obowiązujące prawo**, a także zachować tajemnicę zawodową, zaś w postępowaniu swoim **kierować się zasadami godności, uczciwości i słuszności**”.

Farmaceuta ma zatem obowiązek przestrzegać zasad etyki zawodowej. Są one zebrane w: KODEKSIE ETYKI APTEKARZA RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ, *zatwierdzonym przez VI Krajowy Zjazd Aptekarzy w dniu 22 stycznia 2012 roku*. To swoisty „**dekalog**” zawierający najważniejsze treści, regulujące całość obszaru naszego zawodu, istotny zarówno w pracy aptekarza w stosunku do pacjenta, do kolegi - aptekarza czy lekarza, uzupełniania i podnoszenia kwalifikacji zawodowych, jak i kształtowania opinii o zawodzie.

Legitymując się tytułem magistra farmacji jesteśmy zobligowany do przestrzegania obowiązującego prawa.

A.G: Jakie przestrogi, wskazówki chciałabyś przekazać farmaceutom by nie toczyły się przeciwko nim postępowania?

A.F.S: W związku z licznymi sprawami prowadzonymi przez OROZ pragnę zwrócić szczególną uwagę Koleżanek i Kolegów, szczególnie tych, którzy pełnią funkcje kierownika apteki, na:

- przestrzeganie zasad Kodeksu Etyki Aptekarza Rzeczypospolitej Polskiej i innych obowiązujących aktów prawnych,
- **niezależność zawodową farmaceuty**, która jest elementem gwarantującym bezpieczeństwo pacjentów i realizację świadczeń zdrowotnych na ich rzecz,
- właściwą organizację pracy w aptece,
- prawidłową ewidencję osób zatrudnionych w aptece,
- art. 90 ustawy z dnia 6 września 2001r. Prawo farmaceutyczne (Dz.U. z 2020r. poz. 944 t.j. ze zm.): *”przy wykonywaniu w aptece czynności fachowych mogą być zatrudnieni wyłącznie farmaceuci i technicy farmaceutyczni w granicach ich uprawnień zawodowych”*,

- właściwy nadzór nad środkami odurzającymi i substancjami psychotropowymi i prekursorami kategorii 1,
- przestrzeganie przepisów art. 94 ustawy z dnia 6 września 2001r. Prawo farmaceutyczne (Dz.U. z 2020r. poz. 944 t.j. ze zm.): *"rozkład godzin pracy aptek ogólnodostępnych powinien być dostosowany do potrzeb ludności i zapewniać dostępność świadczeń również w porze nocnej, w niedzielę, święta i inne dni wolne od pracy...."*
- nadzór nad przeterminowanymi produktami leczniczymi Rx, OTC, suplementami diety i wyrobami medycznymi,
- realizację zapotrzebowań – osoba realizująca powinna sprawdzić:
  - ◆ czy podmiot, który wystawił zapotrzebowanie, znajduje się w **rejestrze podmiotów wykonujących działalność leczniczą**,
  - ◆ prawidłowość wystawienia, właściwy wzór zapotrzebowania (załącznik nr 1 lub w przypadku środków odurzających i substancji psychotropowych wzór z rozp. w sprawie środków odurzających, substancji psychotropowych, prekursorów kategorii 1 i preparatów zawierających te środki lub substancje),
  - ◆ czy uprawniony podmiot posiada zgode wojewódzkiego inspektora farmaceutycznego w przypadku produktów leczniczych zawierających środki odurzające lub substancje psychotropowe na ich posiadanie,
- sprzedaż dużych ilości produktów leczniczych, środków spożywczych specjalnego przeznaczenia żywieniowego oraz wyrobów medycznych zagrożonych brakiem dostępności na terenie RP do NZOZ (szczególnie tych, które posiadają zgodę na prowadzenie hurtowni farmaceutycznej) na podstawie zapotrzebowań,
- sprzedaż dużych ilości produktów leczniczych zawierających substancje psychoaktywne – zwiększony popyt w skali dni, tygodni i miesiąca, **co sugeruje wykorzystywanie ich do celów pozamedycznych**,
- udział w szkoleniach ciągłych farmaceutów,
- opłacanie składek członkowskich.

A.F.S: Starajmy się więc na bieżąco śledzić wszelkie zmiany w zakresie obowiązującego prawa. Jego nieznanomość może być przyczyną osobistej porażki zawodowej, wiążącej się nawet z utratą naszego miejsca pracy. Zachęcam Was Koleżanki i Koledzy do przeanalizowania co jakiś czas podstawowych aktów prawnych.

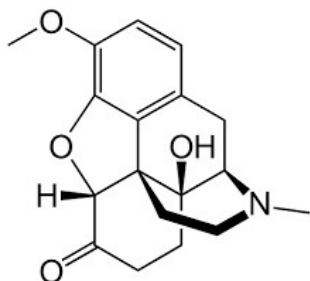
Z racji sprawowanej przeze mnie funkcji OROZ oraz spraw, które zakończyłam i które wyjaśniam, chciałabym zwrócić uwagę, jaki zawód wybraliśmy - my farmaceuci. Jest to zawód zaufania publicznego, nasz zawód - to w dzisiejszych czasach swego rodzaju MISJA. To my jesteśmy w naszych aptekach otwarci na pacjenta i jego potrzeby, szczególnie teraz, gdy kontakt z lekarzem często jest utrudniony, a nawet niemożliwy. Naszym najważniejszym zadaniem powinna być **troska o zdrowie pacjenta**.

A.G: Bardzo dziękuję za rozmowę. Życzę powodzenia i ...niewielkiej ilości spraw☺.

Rozmawiała: Anna Gołębiowska

3. Co w prawie piszczy...

- Utylizacja leków z grupy P, N oraz R-1 krok po kroku....

W trosce personelu fachowego jest należyte gospodarowanie produktami leczniczymi. Dbałość ta związana jest z odpowiednią rotacją i zapobieganiem przeterminowaniu produktów leczniczych, suplementów diety, wyrobów medycznych. Produkty przeterminowane są stratą dla przedsiębiorstwa ale te z wykazu P, N oraz R-1 nakładają na kierownika apteki, działu farmacji, apteki szpitalnej dodatkowe czynności (czytaj dalej osobę odpowiedzialną). Celem niniejszego artykułu jest przypomnienie procedur i obowiązków osób odpowiedzialnych.

Podstawowym aktem prawnym, który reguluje czynności jakie należy podjąć, jest rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 27 lutego 2012r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu postępowania ze środkami odurzającymi, substancjami psychotropowymi i prekursorami kategorii 1, ich mieszaninami oraz produktami leczniczymi, zepsutymi, sfałszowanymi lub którym upłynął termin ważności, zawierającymi w swoim składzie środki odurzające, substancje psychotropowe lub prekursorzy kategorii 1 (**Dz.U. 2012 poz. 236**).

<http://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20120000236>

Zgodnie z rozporządzeniem po przeterminowaniu produktu/ów leczniczego/ych należy:

1. Zawiadomić o tym fakcie, na piśmie, Wojewódzkiego Inspektora Farmaceutycznego właściwego ze względu na miejsce prowadzenia działalności.

Zawiadomienie ma zawierać następujące dane:

- a) nazwę handlową produktu leczniczego,
- b) ilość,
- c) dawkę,
- d) numer serii,
- e) datę ważności.

2. Produkty lecznicze należy zabezpieczyć przed niewłaściwym użyciem do czasu skreślenia z ewidencji i przekazania do zniszczenia. Najlepiej oznaczyć napisem „do utylizacji” i przechowywać w sejfie.

3. Po otrzymaniu zawiadomienia przedstawiciel WIF uzgadnia z osobą odpowiedzialną termin zabezpieczenia zgłoszonych produktów leczniczych.

Zabezpieczenie ma charakter kontroli, dokonuje się wpisu do „książki kontroli”. Osoba odpowiedzialna (kierownik) zobowiązany jest posiadać upoważnienie wystawione przez przedsiębiorcę.

Inne, niezbędne, rzeczy jakie należy przygotować to: faktura/y zakupu w/w produktów leczniczych, protokół przekazania do utylizacji produktu leczniczego w trzech egzemplarzach (po zdjęciu ze stanu produktów leczniczych), pudełko do zabezpieczenia produktu/ów leczniczego/yh przeterminowanych, taśmę klejącą, pieczęcie: apteki, kierownika.

4. Inspektor farmaceutyczny w obecności osoby odpowiedzialnej sprawdza dane przeterminowanych produktów (zgodnie ze zgłoszeniem), pakuje przeterminowane produkty do pudełka, okleja, umieszcza pieczęcie oraz napis „DO ZNISZCZENIA”.

Inspektor farmaceutyczny sporządza protokół z czynności zabezpieczenia w trzech jednobrzmiących egzemplarzach, z których dwa otrzymuje osoba odpowiedzialna, a jeden przedstawiciel Wojewódzkiego Inspektora Farmaceutycznego. W protokole wskazany jest **termin do którego należy przekazać** zabezpieczone produkty do firmy utylizującej. Jeśli nie jest to możliwe, należy przesłać do WIF podanie o zmianę tego terminu.

5. Do firmy utylizującej, oprócz zabezpieczonych produktów leczniczych, przekazać należy:

- trzy egzemplarze protokół przekazania do utylizacji produktu leczniczego,
- dwa egzemplarze protokołu z czynności zabezpieczenia przekazane przez przedstawiciela WIF.

6. Z przeprowadzonego unieszkodliwienia, w zakładzie unieszkodliwiającym, sporządza się protokół w trzech jednobrzmiących egzemplarzach przy czym dwa otrzymuje przedsiębiorca.

Jeden egzemplarz należy przesłać do Wojewódzkiego Inspektora Farmaceutycznego.

Drugi egzemplarz zostaje u przedsiębiorcy (w dokumentacji apteki, działu farmacji, apteki szpitalnej).

7. Do WIF należy przekazać:

- protokół przekazania do utylizacji produktu/ów leczniczego/yh podpisany przez zakład utylizujący,
- protokół z przeprowadzonego unieszkodliwienia (z firmy utylizującej).

8. Koszty zabezpieczenia, przekazania do zniszczenia oraz zniszczenia produktów leczniczych ponosi podmiot prowadzący działalność gospodarczą.

9. Należy pamiętać by po otrzymanym protokole skreślić z „Książki kontroli obrotu środkami odurzającymi i substancjami psychotropowymi” unieszkodliwione produkty lecznicze (w uwagach wpisać nr protokołu i rozchód).

Firmy utylizujące produkty lecznicze z wykazu N, P i R-1 :

ECO-ABC Sp. z o.o. Centrala w Bełchatowie

ul. Przemysłowa 7
97-400 Bełchatów
Sekretariat: (44) 633 37 72

UNITRANS

ul. Damroki 1/D7
80-177 Gdańsk
tel. 58 761 88 02, 511 933 900

SARPI Sp. z o.o.

ul. Koksownicza 16,
Dąbrowa Górnicza
tel. 32 639 50 00

Podział substancji leczniczych na wykazy **P** i **N** jest znany, nie wymaga przedstawienia. Wykaz prekursorów grupy I (**R-1**) i substancji do niego zaliczanych zamieszczono poniżej ograniczając się do tych, które stosowane są w lecznictwie otwartym: Efedryna, Pseudoefedryna, Ergotamina

<https://eur-lex.europa.eu/legalcontent/PL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32004R0273&from=PL>

Należy pamiętać, że powyższe zasady stosuje się także w przypadku substancji zepsutych, sfałszowanych ich mieszanin oraz produktów leczniczych zawierającymi w swoim składzie środki odurzające, substancje psychotropowe lub prekursory kategorii 1.

opracowanie: mgr farm. Anna Gołębiowska

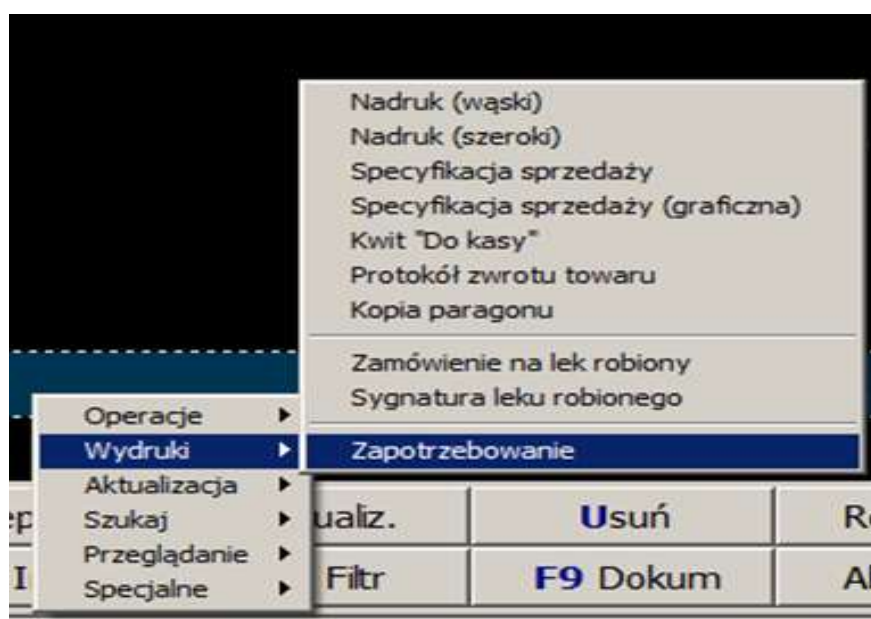
- **Zapotrzebowanie na produkty lecznicze cz. 1**
(poza należącymi do wykazu P i N):

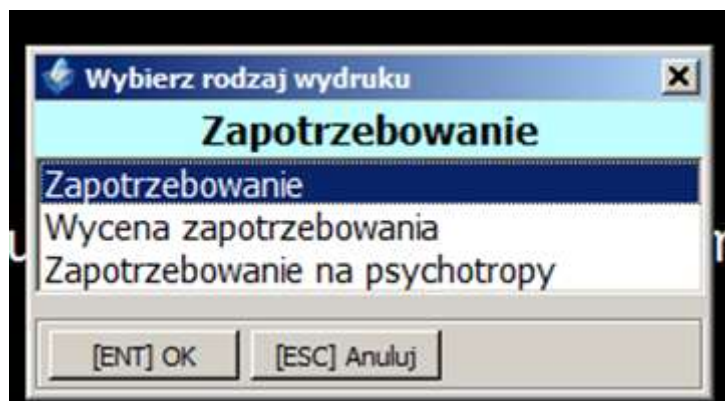
1. Zapotrzebowanie wystawia podmiot wykonujący działalność leczniczą.
Przed realizacją zapotrzebowania należy sprawdzić czy wystawiający zapotrzebowanie prowadzi działalność leczniczą. Należy poprosić o nr NIP, REGON

<https://rpwdl.csioz.gov.pl/RPM/Search>

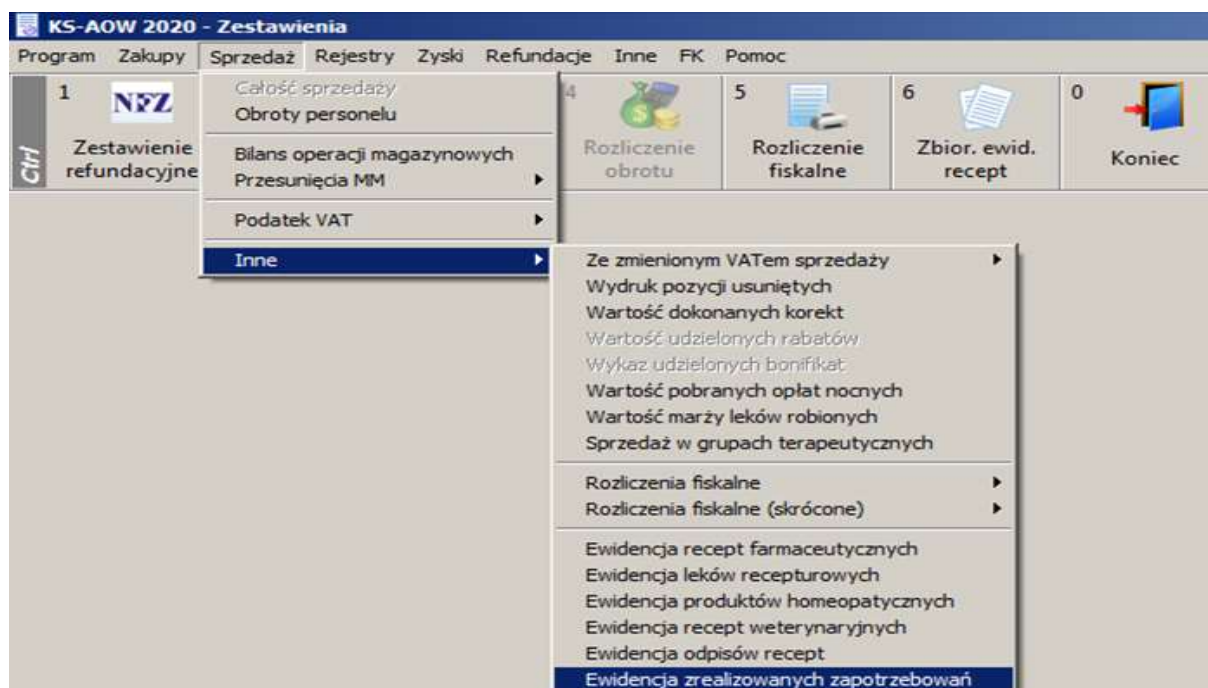
Jeśli brak danego podmiotu w rejestrze, zapotrzebowania nie realizuje się.

2. Zapotrzebowanie dotyczy produktów leczniczych, środków spożywczych specjalnego przeznaczenia żywieniowego i wyrobów medycznych (czytaj dalej produkty).
3. Wzór zapotrzebowania stanowi załącznik nr 1 do poniższego rozporządzenia:
<http://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20180002008/O/D20182008.pdf>
4. Istnieje możliwość wydrukowania zapotrzebowania w aptece, z programu KamSoft:.
11 Sprzedaż- Poprawa- prawy przycisk myszy- wydruki- zapotrzebowanie.

5. Jeśli kierownikiem podmiotu leczniczego jest jednocześnie osoba uprawniona do wystawiania recept wóczas podpisuje/ wypełnia cztery pola pod wpisanymi produktami. Jeśli nie, każdy stosowanie do danych w zapotrzebowaniu.
6. Po zrealizowaniu zapotrzebowania drukuje się wytworzony DRR i dołącza do zapotrzebowania.
Dane w DRR dotyczą:
  - ilości opakowań
  - numerów serii
  - dat ważności wydanychPod realizacją należy złożyć podpis oraz nanieść w formie nadruku albo pieczętki imię i nazwisko wydającego.
7. Zapotrzebowanie realizowane jest w ciągu **14dni** licząc **od dnia wystawienia**, zawsze pełnopłatnie.
8. Jeśli produkty odbiera **inna osoba** niż kierownik podmiotu leczniczego, (osoba uprawniona) to przedstawia ona w aptecce pisemne upoważnienie podpisane przez kierownika.
Radzę przechowywać je łącznie z zapotrzebowaniami, żądać każdorazowo do odbioru produktów z konkretnego zapotrzebowania.
9. Należy prowadzić ewidencję zrealizowanych zapotrzebowań:
KamSoft – 21 zestawienia- sprzedaż- inne- ewidencja zrealizowanych zapotrzebowań.

Wzór ewidencji zrealizowanych zapotrzebowań jest określony w załączniku nr 4 do powyższego rozporządzenia.

10. Realizując zapotrzebowanie można:

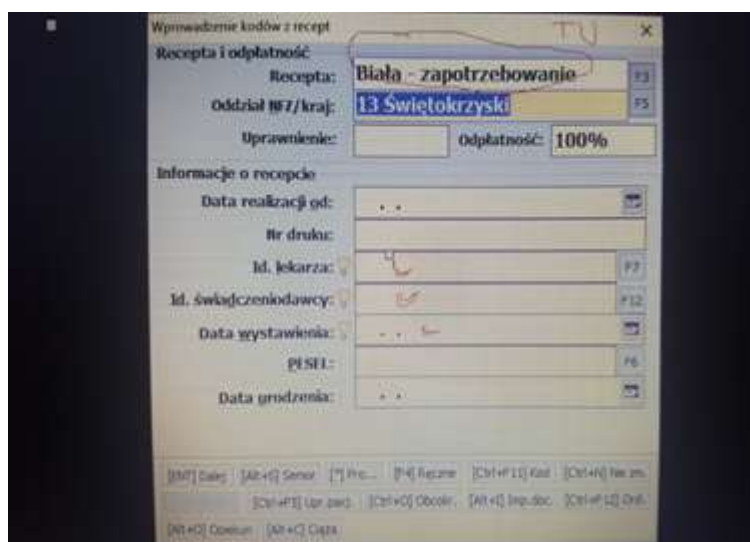
- wydać dawkę niższą niż przepisana,
- zmienić postać leku,
- podzielić opakowanie,

Zgodnie z §5 rozporz. MZ w sprawie zapotrzebowań oraz wydawania z apteki produktów leczniczych, środków spożywczych specjalnego przeznaczenia żywieniowego i wyrobów medycznych.

Wszystkie zmiany opisuje się rewersie.

11. Przystępując do realizacji zapotrzebowania proponuję:

- wcześniej założyć kartotekę pacjenta/ podmiotu pamiętając o wprowadzeniu wszystkich danych i prawidłowego znacznika dla ZSMPOL
- od razu wybrać „zapotrzebowanie” (w okienku „recepty”), uzupełnić F7, F12, datę wystawienia

Opracowano na podstawie:

1. Ustawa Prawo Farmaceutyczne art. 96 ust.1, art.96 ust.2 do 2c:

<http://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20011261381/U/D20011381Lj.pdf>

2. Rozporządzenie MZ w sprawie z zapotrzebowań oraz wydawania z apteki produktów leczniczych, środków spożywczych specjalnego przeznaczenia żywieniowego i wyrobów medycznych (hiperłącze powyżej)

3. Program apteczny KamSoft

- **Zapotrzebowanie na produkty lecznicze cz. 2 ; z wykazu P i N:**

1. Patrz pkt. 1 z części 1.
2. Należy dowiedzieć się, czy podmiot prowadzący działalność leczniczą posiada zgodę miejscowego WIF-u do realizacji zapotrzebowań w „naszej” aptece.
Najlepiej mieć kopię udzielonej zgody z ilościami, nazwami, postaciami i dawkami preparatów.

Jeśli nie, nie realizuje się zapotrzebowania.

3. Zapotrzebowanie może być realizowane **wyłącznie** po spełnieniu warunków z komunikatu WIF:

http://wifkielce.stronabip.pl/bipwif/Komunikat2_2017.pdf

4. Prawidłowy druk zapotrzebowania stanowi załącznik do rozporządzenia:

<http://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20150001889/O/D20151889.pdf>

1. Ustawa Prawo Farmaceutyczne
2. Rozporządzenie MZ w sprawie środków odurzających, substancji psychotropowych, prekursorów kategorii I i preparatów zawierających te środki lub substancje.
3. Komunikat ŚWIF z dnia 24.04.2017

4. Sylwetki farmaceutów

Konsultant Wojewódzki w Dziedzinie Farmacji Szpitalnej

Chcąc przybliżyć tę funkcję, a szczególnie osobę na tym stanowisku, zapraszam na rozmowę z panią mgr farm. Elżbietą Kałużną-Cebula.

Kilka informacji o świętokrzyskim konsultancie: na stanowisku od 2000r., specjalista farmacji szpitalnej, farmacji aptecznej, farmakologii, kierownik apteki szpitalnej w Wojewódzkim Szpitalu Zespolonym w Kielcach. Odznaczona przez Naczelną Radę Aptekarską w Warszawie medalem im. Bronisława Koskowskiego, wyróżniona nadaną przez Ministra Zdrowia Odznaką Honorową „Za zasługi dla ochrony zdrowia”. Miłośniczka farmacji szpitalnej, V-ce prezes KORA obecnej kadencji. Rozmawia mgr farm. Anna Gołębiowska.

A.G: Porozmawiajmy o farmacji...

E.K-C: To temat rzeka. Można rozmawiać bez końca. O czym konkretnie chce Pani mówić?

A.G.: O farmacji szpitalnej, która od lat jest Pani bliska. W jakim punkcie jest teraz...

E.K-C: Farmacja szpitalna... Ktoś by powiedział, że to apteka szpitalna a to przecież po prostu apteka.

Zarówno w jednym, jak i drugim miejscu, wydawane są leki. Czym mogą się one różnić?

W codziennej pracy różnią się niemal wszystkim. Oczywiście w obu przypadkach mamy do czynienia z lekami, a wszystko, co robimy, ma służyć dobru pacjenta. Ale na tym podobieństwa się kończą.

Pracując w aptece szpitalnej spogląda się na ten zawód z innej perspektywy.

Współpracujemy z lekarzami, pielęgniarkami, mikrobiologami i z innymi pracownikami medycznymi a nie bezpośrednio z pacjentami. Pamiętam początki, wtedy było zupełnie inaczej - produkcja płynów infuzyjnych, koncentratów do dializ czy wydawanie leków.

Farmacja nieustannie się rozwija. Zmieniają się problemy, z jakimi się mierzy...

I farmaceuci też muszą być otwarci na zmiany.

Obecny czas jest trudny, brak ustawy o zawodzie farmaceuty, regulacji zatrudnienia oraz finansowania farmaceutów w szpitalu doprowadza do ciągłego obniżania prestiżu zawodu farmaceuty nie tylko szpitalnego. Jednak pomimo trudności, które nas spotykają wykonując pracę w zawodzie, przede wszystkim powinniśmy mieć świadomość odpowiedzialności, jaka na nas spoczywa.

Bo przecież, my, farmaceuci szpitalni bierzemy udział w farmakoterapii, czynnie uczestniczymy w zespołach: terapeutycznych, antybiotykoterapii, ds. zakażeń szpitalnych, żywienia do i pozajelitowego. Bierzemy czynny udział w gospodarce lekami i wyrobami medycznymi - wykonujemy analizy farmako-ekonomiczne na poziomie szpitala. Badania kliniczne prowadzone w szpitalu nie mogą odbyć się bez udziału farmaceuty. Wykonujemy też leki w dawkach dziennych w tym cytotoksyczne, żywienie pozajelitowe i wiele innych usług farmaceutycznych.

mgr farm. Elżbieta Kałużna-Cebula w pracy

A.G.: Została Pani powołana na stanowisko konsultanta wojewódzkiego w dziedzinie farmacji szpitalnej kilka lat temu, jakie to uczucie? **Wnioskuje, że to bardzo uroczysta chwila (na przedstawionym zdjęciu). Jak wygląda wręczenie nominacji? Kto powołuje konsultanta wojewódzkiego i na jaki okres?**

E.K-C: Tak, funkcję konsultanta **wojewódzkiego w dziedzinie farmacji szpitalnej** pełnię od 2000 roku, a więc dość długo, przekrój różnych okresów: tych dobrych, mniej dobrych i tych trudnych. To wszystko dla mnie było nowe - spotkanie z wojewodą, dyrektorami szpitali, konsultantami z innych dziedzin medycznych, kontrole, sprawozdania, no i sama funkcja. Ale jest to wspaniała, przyjemna i wzruszająca chwila. Wzruszająca, gdyż po raz pierwszy wówczas powołano konsultanta w dziedzinie farmacji szpitalnej, nawet teraz ciężka w oku kręci się.
Kontynuując odpowiedź na Pani pytanie dotyczące powoływania – otóż konsultantów wojewódzkich powołuje wojewoda w porozumieniu z ministrem zdrowia na podstawie ustawy o konsultantach w ochronie zdrowia z dnia 6 listopada 2008 r. z późn. zmianami.
Kandydata na konsultanta wojewódzkiego przedstawiają ministrowi właściwemu do spraw zdrowia odpowiednio wojewoda albo właściwi wojewodowie w porozumieniu z właściwym konsultantem krajowym, po zasięgnięciu opinii właściwych okręgowych samorządów zawodów medycznych.
Kadencja konsultanta trwa 5 lat.

wręczenie nominacji mgr farm. Elżbiecie Kałużnej-Cebuli (trzecia od prawej strony)

A.G.: Jakie wymagania należy spełniać? Mniemam, że nie każdy farmaceuta może zostać powołany na to stanowisko?

E.K-C: Według art.3.1. ustawy konsultantem może być osoba, która posiada tytuł specjalisty w danej dziedzinie medycyny, farmacji lub innej dziedzinie mającej zastosowanie w ochronie zdrowia, a w przypadku braku specjalisty w danej dziedzinie –w dziedzinie pokrewnej, oraz daje rękojmię należytego i bezstronnego wykonywania zadań konsultanta. Nie można łączyć funkcji konsultanta krajowego i konsultanta wojewódzkiego oraz wojskowej służby zdrowia.

Ta sama osoba może pełnić funkcję konsultanta wojewódzkiego w tej samej dziedzinie w innym województwie. Ta sama osoba może pełnić funkcję konsultanta krajowego tylko w jednej dziedzinie medycyny, farmacji lub innej dziedzinie mającej zastosowanie w ochronie zdrowia.

A.G.: Jakie zadania i obowiązki stoją przed Panią, jako konsultantem?

Słyszałam, że można się do Pani zwracać w „sytuacji problemowej”, że „kontroluje” Pani apteki szpitalne, działą farmacji. Proszę przybliżyć te zagadnienia.

E.K-C: Wykonuję zadania określone w ustawie, które wymienię za chwilę. Lecz dla mnie pełnienie tej funkcji to przede wszystkim dzielenie się swoim doświadczeniem, wiedzą a także doradzaniem w rozwiązaniu trudnej sytuacji, problemu. Zwłaszcza w obecnych czasach, gdy narzuca się nam coraz to nowsze obowiązki, wymagania. Zresztą każda moja kontrola służy do wyjaśnienia i poprawy nieprawidłowych działań. Czasem razem szukamy poprawnych i najlepszych rozwiązań. Cieszy mnie, jeśli pomogę tym, którzy liczą na moją pomoc. Ta świadomość motywuje do dalszego działania.

A teraz zadania konsultanta wojewódzkiego:

- wydaje opinię, czy dana jednostka powinna zostać wpisana na listę jednostek organizacyjnych, które mogą prowadzić specjalizacje lekarzy i lekarzy dentyków, pielęgniarek, położnych, farmaceutów oraz osób wykonujących inne zawody medyczne (listę taką prowadzi minister zdrowia);
- wnioskuję do okręgowych rad samorządów zawodowych, żeby sprawdziły czy osoby wykonujące dany zawód medyczny, należycie pełnią swoje obowiązki;
- na wniosek wojewody wydaje opinię czy podmiot leczniczy spełnia warunki, żeby udzielać świadczeń zdrowotnych w danej dziedzinie medycyny;

A.G.: Jakie problemy w zakresie farmacji szpitalnej wymagają poprawy i jakie rozwiązania są niezbędne?

E.K-C: Do głównych problemów, występujących w dziedzinie farmacji szpitalnej, które powinny być szybko rozwiązane należą:

- Poprawa bazy lokalowej aptek szpitalnych – dostosowanie do obowiązujących przepisów prawa- rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 18 października 2002 r. w sprawie podstawowych warunków prowadzenia apteki (Dz. U. Nr 187, poz. 1565) oraz §1 ust. 1 rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 30 września 2002 r. w sprawie szczegółowych wymogów, jakim powinien odpowiadać lokal apteki (Dz. U. Nr 171, poz. 1395
- Ustanowienie norm zatrudnienia- minimalne normy zatrudnienia farmaceutów w **aptekach szpitalnych** i działach farmacji szpitalnej z **uwzględnieniem** zakresu zadań przypisanych im ustawą Prawo Farmaceutyczne

- Podniesienie pozycji farmaceuty w szpitalu, aby kierownik apteki szpitalnej posiadający specjalizację farmacji szpitalnej lub klinicznej był traktowany na równi z ordynatorem oddziału
- Podczas kontraktowania usług medycznych, należy brać pod uwagę ilość zatrudnionych w szpitalu farmaceutów i usługi farmaceutyczne. Ilość ta powinna być adekwatna do wielkości oraz profilu świadczonych usług medycznych szpitala.

Wiele osób myśli, że praca farmaceuty szpitalnego polega przede wszystkim na rozpakowywaniu leków i wydawaniu ich na oddziały i nic więcej. Sądzę, że wynika to z nieznamomości roli oraz zadań apteki szpitalnej. A w rzeczywistości farmaceuta w szpitalu wykonuje wiele zadań, wszystko zależy profilu szpitala. W tych, gdzie jest dermatologia, okulistyka, oddziały pediatryczne, leczenie onkologiczne czy żywienie pozajelitowe – jest duża receptura, zajmująca się wytworzeniem leku dla konkretnego pacjenta, przygotowuje także indywidualne dawki lecznicze dla dzieci. Świadczy usługi farmaceutyczne w ramach programów lekowych. Bardzo ważny jest udział farmaceutów w zespołach interdyscyplinarnych tzw. Komitetach i Zespołach np. ds. antybiotykoterapii, zakażeń, żywienia itd.

Sądzę, że gdyby w szpitalach pracowali farmaceuci oddelegowani na oddziały – mogliby rozwiązać wiele problemów np. monitorowanie interakcji oraz nadzór nad prawidłową farmakoterapią. Utworzenie apteczek oddziałowych, w których leki dla konkretnego pacjenta wydaje farmaceuta byłoby sensownym rozwiązaniem.

wręczenie Odznaki Honorowej „Za zasługi dla ochrony zdrowia” rok 2018.

A.G: Z jakimi organami i przedstawicielami współpracuje konsultant wojewódzki?

E.K-C: Wywiązywanie się z powierzonych obowiązków wymaga dobrej współpracy z:

- Krajowym Konsultantem w dziedzinie farmacji szpitalnej
- Wojewódzkim Konsultantem w dziedzinie pielęgniarstwa onkologicznego
- Wojewódzkim Konsultantem w dziedzinie pielęgniarstwa anestezjologicznego
- Świętokrzyskim Wojewódzkim Inspektorem Farmaceutycznym
- Świętokrzyską Izbą Lekarską
- Świętokrzyskim Oddziałem Wojewódzkim NFZ
- Kielecką Okręgową Izbą Aptekarską
- Małopolską Okręgową Izbą Aptekarską

Organizuję także spotkania z pracownikami szpitali, pielęgniarkami, kierownikami aptek szpitalnych. Są to głównie spotkania szkoleniowe, wykłady. Wraz z członkami Prezydium KOIA zaplanowaliśmy

szkolenie dla kierowników działów farmacji, ale...pandemia pokrzyżowała plany. Po unormowaniu sytuacji wznowię to przedsięwzięcie. Udział potwierdził Wojewódzki Inspektor Farmaceutyczny Pani mgr farm. Ewa Drożdżał. W tej dziedzinie widzę dużą potrzebę wyjaśnienia działań, procedur. Mam takie zgłoszenia, liczne zapytania od kierowników z działów farmacji.

A.G: Jak Pani ocena tą współpracę?

E.K-C: Dobre pytanie. Wydawać by się mogło, że jako farmaceuta szpitalny będę osobą odizolowaną od reszty konsultantów. Tak na szczęście nie jest. Dzięki ciągłej i owocnej współpracy z lekarzami, pielęgniarkami, udało mi się zrealizować wiele idei i pomysłów. Między innymi przygotowujemy wykłady dla personelu medycznego szpitali.

A.G: Czy jest coś, czego żałuje Pani w swojej karierze zawodowej?

E.K-C: Nie ma decyzji, których żałuję, ale zawsze jest pewien niedosyt i zawsze chciałoby się zrobić coś więcej i lepiej.

A.G: Ostatnie pytanie, zupełnie na inny temat. W czasie wolnym, czym się Pani zajmuje, jak Pani odpoczywa?

E.K-C: Nie poświęcam całego swojego czasu życiu zawodowemu. Rozwijam swoje pasje, znajduję też czas dla rodziny, która stanowi dla mnie najwyższą wartość. Moją pasją jest muzyka filmowa zwłaszcza Wojciecha Kilara i Ennio Morricone, przy której odpoczywam. Muzyka filmowa towarzyszy nam od początków kina. Nie tylko obrazuje wszystko, co oglądamy, ale także bardzo mocno działa na emocje i tak naprawdę buduje cały odbiór. Mamy wiele rodzajów muzyki filmowej, które spełniają różne role. Czasem jest to główna rola, bez której film wiele by stracił, a czasem to jedynie ilustracyjne tło. Najczęściej to ten pierwszy rodzaj zapada w pamięć, słucha się go poza filmem świetnie. Lubię też czytać książki oraz rowerowe wycieczki.

Elżbieta Kałużna-Cebula Dziękuję za rozmowę

5. Edukacja

- **Interakcje leków z alkoholem i sokami owocowymi**

mgr farm. Aleksandra Zagrodzka

Interakcje leku z alkoholem

Wpływ alkoholu na działanie leku może ujawnić się w całym procesie jego przemian od momentu doustnego podania do chwili wydalenia z organizmu. Jednak alkohol wpływa głównie na proces biotransformacji leku. Przebieg i siła tego działania zależą od szybkości wchłaniania alkoholu, jego stężenia we krwi oraz od częstotliwości picia.

Istnieją dwa typy interakcji pomiędzy lekiem a etanolem: farmakokinetyczna i farmakodynamiczna. Farmakokinetyczne są wtedy, kiedy alkohol wpływa na metabolizm lub wydalanie leku (i na odwrót).

O farmakodynamicznych mówimy wtedy, kiedy alkohol ma addytywne działanie do działania leku, na przykład razem i z osobna obie substancje wywołują sedację.

Etanol metabolizowany jest głównie w wątrobie przez kilka enzymów, z których najważniejsze to dehydrogenaza aldehydowa (ADH) i izoforma CYP2E1 enzymu P-450. U osób spożywających alkohol sporadycznie, CYP2E1 metabolizuje tylko niewielką część spożytego alkoholu. Natomiast przy przewlekłym nadużywaniu aktywność CYP2E1 wzrasta nawet 10-krotnie, przez co większy udział ma wtedy CYP2E1, aniżeli ADH. Dlatego właśnie wpływ alkoholu na interakcję z lekiem może być bardzo różny w zależności od spożycia .

Tabela 1. Interakcje wybranych leków z alkoholem .

LEK LUB KATEGORIA LEKÓW	EFEKT KLINICZNY I PRAWDOPODOBNY MECHANIZM DZIAŁANIA
Paracetamol	Teoretycznie przewlekłe stosowanie alkoholu może powodować podwyższenie stężenia we krwi N-acetylo-p-benzochinonoiminy (NAPQI), która jest hepatotoksyczna oraz obniżyć stężenie paracetamolu. Mechanizm ma polegać na zwiększonym metabolizmie paracetamolu przez CYP2E1
Aspiryna i inne NLPZ (ketoprofen, ibuprofen, naproksen, meloksykam itd)	Aspiryna i niesteroidowe leki przeciwzapalne mogą wykazywać addytywne lub synergistyczne działanie niszczące śluzówkę żołądka, co prowadzi do podwyższonego ryzyka krwawień żołądkowo-jelitowych, w zależności od podanej dawki.
Opioidy o przedłużonym uwalnianiu	Równoczesne stosowanie alkoholu i niektórych opioidów o przedłużonym uwalnianiu (MR, SR, XL, itd) może prowadzić do jednorazowego wchłonięcia dużej dawki leku, co może być potencjalnie śmiertelne.

<p>Pierwsza generacja leków przeciwhistaminowych (np. prometazyna, klemastyna, hydroksyzyna)</p>	<p>Alkohol może zwiększać sedację i zawroty głowy jeśli łączony jest z pierwszą generacją leków przeciwhistaminowych, szczególnie u starszych osób ze względu na kumulację wpływu na CNS.</p>
<p>Bupropion</p>	<p>Bupropion może zmniejszać tolerancję na alkohol. Zarówno pojedyncza, jak i przewlekła konsumpcja alkoholu może zwiększać ryzyko drgawek, a bupropion może obniżyć próg drgawkowy.</p>
<p>Benzodiazepiny</p>	<p>Równoczesne stosowanie benzodiazepin i alkoholu może prowadzić do kumulacji działania na CNS. Szczególnie w przypadku długo działających benzodiazepin lub dużych ilości alkoholu. Pojedyncze spożycie alkoholu może zwiększać stężenie we krwi niektórych benzodiazepin (diazepam) przez zwiększenie ich wchłaniania.</p>
<p>Furagina (= Furazydyna)</p>	<p>Przy połączeniu furaginy z alkoholem może wystąpić reakcja podobna do disulfiramowej. Ponadto alkohol zwiększa ryzyko infekcji dróg moczowych sam w sobie.</p>
<p>Ketokonazol</p>	<p>Alkohol może zwiększać ryzyko reakcji podobnej do disulfiramowej podczas doustnego przyjmowania ketokonazolu. Alkohol może zwiększać ryzyko hepatotoksyczności podczas doustnego przyjmowania ketokonazolu.</p>
<p>Metronidazol</p>	<p>Alkohol może nasilać neurotoksyczne działanie metronidazolu. Ryzyko również jest możliwe podczas podania dopochwowego ze względu na niewielkie przenikanie do krążenia ogólnego.</p>
<p>Zolpidem i zopiklon</p>	<p>Równoczesne stosowanie alkoholu i leków nasennych o budowie niebenzodiazepinowej może prowadzić do kumulacji wpływu na CNS i ryzyko zachowań, jak lunatykowanie i inne.</p>
<p>Metotreksat</p>	<p>Spożycie 2 lub więcej porcji alkoholu tygodniowo może zwiększać ryzyko toksycznego uszkodzenia wątroby. Pacjenci leczeni na łuszczycę mogą mieć wyższe ryzyko niż ci leczeni na RZS.</p>

Interakcje leków z sokami owocowymi

Soki owocowe ze względu na zawartość witamin, przeciwutleniaczy oraz innych substancji o działaniu prozdrowotnym, są chętnie przyjmowane przez pacjentów jako uzupełnienie codziennej diety. Niektóre z nich są obciążone ryzykiem interakcji z lekami.

Mechanizmy interakcji soków z lekami

Interakcja farmakokinetyczna leku ze składnikami soku lub owocu może przebiegać w oparciu o 3 różne mechanizmy. Są nimi:

- ✓ hamowanie cytochromu CYP3A4,
- ✓ hamowanie transporterów OATP,
- ✓ wpływ na glikoproteinę P (P-gp).

Ostateczny skutek interakcji może być wypadkową wpływu na 2 lub 3 te mechanizmy. Jeśli sok zawiera składniki o aktywności farmakologicznej, może dochodzić także do interakcji farmakodynamicznej. Dla przykładu, sok z żurawiny zawiera salicylany, które w połączeniu z warfaryną mogą nasilać jej działanie przeciwzakrzepowe, nawet bez wpływu na farmakokinetykę warfaryny

- Hamowanie cytochromu CYP3A4

Izoforma CYP3A4 enzymu p-450 odpowiada za eliminację znacznej części substancji leczniczych podanych doustnie. Znajduje się głównie w erytrocytach jelita cienkiego i w komórkach hepatocytów [20]. Składniki soku grejpfrutowego przyspieszają rozpad enzymu CYP3A4, co powoduje ograniczenie efektu i przejścia oraz upośledzenie eliminacji i w konsekwencji wzrost stężenia substancji leczniczej w osoczu. Wypicie jednej szklanki soku grejpfrutowego zmniejsza o 47% stężenie enzymów CYP3A4. Zdolność do hamowania CYP3A4 w jelitach posiada również sok z gorzkich pomarańczy i sok z pomelo.

W przypadku leków metabolizowanych przez CYP3A4 nie zaleca się przyjmowania soków w trakcie terapii nawet z zachowaniem odstępu w czasie.

Interakcja z sokiem grejpfrutowym dotyczy znacznej liczby leków stosowanych często w leczeniu, takich jak:

- ✓ blokery kanału wapniowego (felodypina, nifedypina, nitrendypina, nisoldypina) – jednoczesne stosowanie z sokiem grejpfrutowym może spowodować u chorych zwiększenie obniżenia ciśnienia tętniczego, przyspieszenie czynności sera i bóle głowy;
  - ✓ leków przeciwhistaminowych (astemizol, terfenadyna) – znaczny wzrost ich stężenia we krwi powoduje zaburzenia rytmu serca;
  - ✓ leków przeciwwirusowych stosowanych w leczeniu HIV i AIDS (indynawir)
  - ✓ leków stosowanych w leczeniu zaburzeń lipidowych (lowastatyna, simwastatyna) – interakcja dotyczy konkretnych substancji leczniczych, a nie całej grupy terapeutycznej np. prawastatyna, rosuwastatyna i fluwastatyna nie są metabolizowane przez enzym CYP3A4 i nie wchodzi w istotne interakcje z sokami.
- Hamowanie transporterów OATP

Soki grejpfrutowy, pomarańczowy i jabłkowy mogą hamować wchłanianie substancji leczniczych poprzez blokowanie aktywności transporterów anionowo-polipeptydowych zwanych OATP. Są to białkowe transportery błonowe obecne w nerkach, wątrobie i w ścianie jelita cienkiego i odpowiadają za wchłanianie niektórych związków do komórek.

Substancje, których wchłanianie może być zaburzone przez wpływ na OATP, to między innymi:

- ✓ lewotyroksyna,
- ✓ atenolol,
- ✓ celiprolol,
- ✓ feksofenadyna,
- ✓ cyprofloksacyna.

Blokowanie działania transporterów OATP może prowadzić do obniżenia stężenia substancji leczniczej w osoczu, jednak jest to trudne do przewidzenia, gdyż ilość transporterów OATP i ich rozmieszczenie jest uwarunkowane genetycznie i różni się u różnych pacjentów.

Sporą część inhibitorów OATP odkryto również w zielonej herbacie. Dla przykładu regularne przyjmowanie ekstraktów z zielonej herbaty podczas stosowania rosuwastatyny może zmniejszyć jej biodostępność o 19% .

- Wpływ soków na glikoproteinę P

Glikoproteina P jest białkiem błonowym, które odpowiada za transport substancji z enterocytów do światła jelita, a więc ogranicza biodostępność substancji leczniczej po podaniu doustnym, wypompowując cząsteczkę leku po jej wchłonięciu. Glikoproteina P znajduje się także w innych tkankach

i odpowiada za wyrzut ksenobiotyków do moczu i żółci, a także zapobiega przedostawaniu się różnych związków do OUN. Pełni więc funkcje ochronne, ale w przypadku leków utrudnia wchłanianie substancji leczniczych. Wykazano, że sok grejpfrutowy i sok z gorzkich pomarańczy na skutek hamowania glikoproteiny P zwiększają wchłanianie wielu substancji leczniczych właśnie na skutek hamowania jej aktywności .

- Kiedy picie soków jest zalecane

Dla odmiany niektóre badania pokazują, że czasem leki wykazują większą skuteczność, gdy są przyjmowane razem z sokami. Przykładowo:

- ✓ sok z granatu ze względu na zawartość antyoksydantów zwiększa skuteczność hemodializy,
- ✓ sok z borówki zmniejsza skutki uboczne leczenia reumatoidalnego zapalenia stawów u dzieci leczonych etanerceptem i może być zalecane jako uzupełnienie terapii,
- ✓ sok pomarańczowy ze względu na obecność witaminy C znacznie zwiększa wchłanianie fumaranu żelaza.

- **Pomocnik recepturowy**

"Krople - ściągą apteczna"

Zastawienie pomocne w codziennej pracy, przy kontroli dawkowania podczas sprawdzania recept, zalecaniu dawkowania pacjentom.

Krople i zawiesiny *ad usum internum*:

nazwa leku/ dawka/wielkość op.	ilość kropli/ ml	okres przydatności po otwarciu	inne dane
Allertec 10 mg/ml a 10 ml, a 20 ml	20	3 miesiące	
Cebion 100 mg/ml a 30 ml	20	3 miesiące	
Deflegmin baby 7,5 mg/ml a 50 ml	25	zgodnie z datą ważności	
Devicap 15000 IU/ml a 10 ml	około 30	6 miesięcy	
Effortil 7,5 mg/g a 15g	ok. 15	zgodnie z datą ważności	
Espumisan 40 mg/ml a 30 ml	25	6 miesięcy	
Espumisan 100 mg/ml a 30 ml	25	6 miesięcy	
Fenactil 40 mg/g a 10g	31	3 miesiące	
Fenistil 1 mg/ml a 20 ml	20	zgodnie z datą ważności	
Flegamina baby 2 mg/ml a 30 ml	20	28 dni	
Groprinosin Max 250 mg/ ml a 30 ml	25		
Haloperidol UNIA 2 mg/ml a 10 ml	20	3 miesiące	
Haloperidol WZF 2 mg/ml a 10 ml	20	3 miesiące	
Juvit C 100 mg/ ml a 40 ml	ok. 20	zgodnie z datą ważności	
Juvit D3 20 000 j.m./ml a 10 ml	ok. 34	zgodnie z datą ważności	
Juvit Multi a 10 ml	27	zgodnie z datą ważności	
Poltram 100 mg/ml a 10ml, a 96 ml	40	zgodnie z datą ważności	a 96ml 8 aplikacji/ ml
Pyrantelum Medana 250 mg/ml a 15 ml	brak danych	21 dni	
Sinecod 5 mg/ml a 20 ml	22	zgodnie z datą ważności	
Tramadol Krka 100 mg/ml a 10 ml, a 96 ml	20	3 miesiące, jeśli przechowywany w temperaturze poniżej 25C	a 96 ml 8 pompek/ml
Tramal 100 mg/ml a 10 ml, a 96 ml	40	zgodnie z datą ważności	a 96ml 8 naciśnieć pompki dozującej/ ml
Vigantol 500 mcg/ml a 10 ml	40	6 miesięcy	20000 j.m./ml ; 500 j.m./kropla
Vit. A 45000 j.m. /ml Hasco a 10 ml	28	zgodnie z datą ważności	1 kropla zawiera: 1607 j.m. Vit.A
Vit. A 50000 j.m. /ml Medana a 10 ml	30	6 miesięcy	1 kropla zawiera: 1607 j.m. Vit.A
Vit. A+D3 20000+ 10000 j.m./ml Medana a 10 ml	34	4 miesiące	1 kropla zawiera: 588 j.m. Vit.A ; 294 j.m. Vit. D3
Vit. E 300 mg/ml Hasco a 10 ml	30	zgodnie z datą ważności	1 kropla zawiera 10 mg
Vit. E 300 mg/ml Medana a 10 ml	ok. 27	2 miesiące	1 kropla zawiera 11 mg
Zyrtec 10 mg/ml a 20 ml	20	3 miesiące	

Krople *ad usum externum*

nazwa leku/ dawka/wielkość op.	ilość kropli/ml	okres przydatności po otwarciu
Atrovent 0,25 mg/ml a 20 ml	20	zgodnie z datą ważności
Berodual (0,5 mg + 0,25 mg)/ml a 20 ml	20	zgodnie z datą ważności

*Opracowała: mgr farm. Anna Gołębiowska
Opracowanie zgodnie z CHPL*

6. W poszukiwaniu dawnych

kieleckich aptek

mgr farm Robert Gocał

Jest rok 1952. Absolwentka Wydziału Farmacji Uniwersytetu w Lublinie otrzymuje nakaz pracy od właściwego MZ. Wspomnę tutaj, że na mocy Ustawy z 8 stycznia 1951 roku farmaceuci otrzymywali nakaz pracy w aptece jako pracownicy i zgodnie z ustawą nie wolno im było porzucić pracy. W przypadku właściciela apteki był on najczęściej zwalniany z pracy, otrzymywał wydany przez Ministra Zdrowia nakaz opuszczenia miasta a jego pracownicy zostali przeniesieni do innych aptek.

Wspomniana absolwentka Wydziału Farmacji to mgr farmacji Pani Krystyna Rylska – mieszkanka Kielc, w latach 50-tych pracownik Apteki nr 47 w Skarżysku -Kamiennej, kierownik Apteki nr 1 i nr 6 w Kielcach, w kolejnych latach kierownik Punktu Skupu i Sprzedaży Leków Zagranicznych – opowiada o swoich początkach pracy zawodowej. Kiedy na początku lat 50 przyjechała do Kielc, miasta liczącego wówczas około 50 tysięcy mieszkańców i 7 aptek, które na mocy zarządzenia Ministra Zdrowia z dnia 29 grudnia 1950 roku należały do Centrali Aptek Społecznych (CAS) szybko zrozumiała jak znamienym wydarzeniem, które w bezwzględny sposób zmieniło nasz zawód, była nacjonalizacja aptek, przeprowadzona 9 stycznia 1951.

Polskie apteki znacjonalizowane zostały na mocy ustawy sejmowej o przejęciu aptek przez państwo z dnia 8 stycznia 1951. Nazajutrz rano, do każdej apteki, wkroczyła trzyosobowa komisja nacjonalizacyjna, która przejmowała całe wyposażenie apteki, począwszy od pozycji wymienionych w remanencie, a skończywszy na rzeczach osobistych pracowników. Warto podkreślić, że apteki były wtedy jednymi z ostatnich „bastionów” prywatnego kapitału, który istniał w Polsce Ludowej. Większość innych firm i sklepów znacjonalizowano już w latach czterdziestych. Przywiązanie aptekarzy do prowadzonych często od wielu pokoleń placówek, poniesione ogromnym wysiłkiem i kosztem urządzenie aptek od nowa po zniszczeniach wojennych oraz zaangażowanie na rzecz zdrowia i ochrony pacjentów szybko i bezwzględnie zostały zniszczone przez Władzę Ludową.

Moja rozmówczyni podkreśla - zawód aptekarza miał zazwyczaj charakter pokoleniowy, co sprzyjało doskonaleniu umiejętności, pielęgnowaniu tradycji i etyki zawodowej. Zawód aptekarza cieszył się zaufaniem i szacunkiem społecznym. Długo jeszcze kielczenie – pacjenci aptek wymieniali apteki z nazwiska właściciela i nie mogli przywyknąć do nowej nomenklatury narzuconej przez CAS.

Właścicielom aptek zaczęto sprawiać celowo coraz większe kłopoty: narzucono na apteki drakońskie podatki, na terenie całego kraju urzędy skarbowe doręczały do aptek wezwania do podwyższania zadeklarowanych przez nie obrotów i dochodów oraz dokonywały obliczeń na podatek obrotowy i dochodowy za rok 1949 i 1950 w oparciu o nierealne normy średniej zyskowności netto - z pominięciem prawidłowo prowadzonych ksiąg aptecznych. Dręczono aptekarzy zagmatwaną korespondencją urzędową, część leków i surowców była ściśle reglamentowana. W prasie zorganizowana została nagonka na „aptekarzy-wyzyskiwaczy”, celowo zawyżających ceny leków, które rzekomo były tanie i powszechnie dostępne! Farmaceutów przedstawiano jako kastę zawodową, wzbogacającą się na cudzym cierpieniu

W słynnym piśmie adresowanym do *Wszystkich Prezydów Wojewódzkich Rad Narodowych* Ministerstwo Zdrowia zalecało *podać do wiadomości wszystkich kierowników i pracowników aptek przejętych pod zarząd państwowy, że apteka jest placówką służby zdrowia, której zadaniem jest*

sprawne zaopatrywanie społeczeństwa w środki lecznicze. Przejęte pod zarządek państwowy apteki miały być zaopatrzone w dużych ilościach w szeroki asortyment podstawowych leków przez hurtownie okręgowe centrali „Centrosan” co umożliwi aptekom należyte zaopatrywanie ludności w leki. Przyszłość pokazała, że „Centrala Aptek Społecznych” była przez pierwsze miesiące swego istnienia tworem całkowicie sztucznym, a braki w zaopatrzeniu aptek pogłębiły się wręcz w dramatyczny sposób.

Chciałbym wspomnieć historię czterech kieleckich aptek.

Apteka nr 2 przy Rynku 11

Apteka Jana Krzanowskiego, druga oprócz apteki Saskich przy Rynku. Później prowadził ją Wacław Kurkowski, a po jego śmierci lokal wydzierżawił Kazimierz Knap. W zakamarkach apteki znalazł starą aptekarską księgę "Pharmacopedię". Spisane w niej były przepisy i receptury na sporządzanie leków. Autor szczególny nacisk położył na przygotowywanie antidotów na trucizny. Oddzielną pozycją były pijawki lecznicze. Wśród zapisów odnalazł się nawet przepis na maść z karaluchów.

Przy kieleckim Rynku na początku XX wieku funkcjonowały dwie apteki: Saskich przy Rynku 16 i Krzanowskiego przy Rynku 11

Apteka nr 3 przy Rynku 16 – „Apteka Saskich”

W południowej części Rynku, jeszcze kilka lat temu, wśród szalkowych wag, ciemnych aptecznych słoików, zapachu starego drewna i kamfory, można było nabyć różnorakie medykamenty. Właścicielem apteki i całej kamienicy w 1884 roku stał się farmaceuta Bronisław Saski (urodził się w 1847 r. z ojca Wiktora i matki Matyldy, zmarł w 1914 roku). Cztery lata później gruntownie zmienił jej wygląd dobudowując dodatkowe piętro, przenosząc klatkę schodową i nadając całej budowli neobarokowy wygląd. Jego żoną była Maria Saska z domu Łagodzińska kobieta z powodu nieprzeciętnej urody w Kielcach powszechnie znana. Po śmierci męża prowadziła aptekę do 1926 r. Wtedy to jej kierownikiem został Jan Meks. Maria Łagodzińska-Saska zmarła w 1936 r. Partnerem w interesach Jana Meksa został Kazimierz Leydo. Apteka istniała do 1951 roku, kiedy to została upaństwowiona. Kamienica pozostała w niezmiennym stanie do czasów współczesnych. Od 2006 roku jest siedzibą "Gazety Wyborczej".

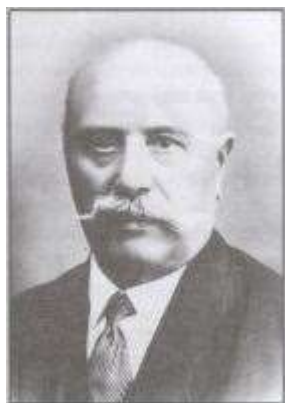
Kamienica przy ul. Rynek 16, w której mieściła się apteka Saskich - maj 2003

Rodzina Saskich herbu Sas odegrała znaczną rolę w historii Kielc. Trzej bracia Sascy: Dominik, Jan, Wiktoryn (Wiktor – ojciec w/w Bronisława) walczyli w Powstaniu Listopadowym.

Szczególnie zasłużył się ten ostatni walcząc pod Grochowem. Po klęsce powstania założył aptekę w Szczekocinach. Bracia Sascy zaznaczyli się także w naszej historii małżeństwami z pannami Żeromskimi: Wiktoryn poślubił Ludwikę, po jej śmierci Matyldę. Natomiast Jan - Józefatę, były to siostry Wincentego, ojca Stefana.

Apteka nr 6 – przy placu Wolności

W Kielcach uznaniem cieszyła się apteka Cypriana Gierałtowskiego przy placu Wolności. Farmaceuta specjalizował się w leczeniu chorób skórnych. Bardzo popularne były jego zielona woda do okładów i zielona maść. W dni targowe (wtorki i piątki) przed apteką po poradę ustawiała się kolejka. - Jego popularność wynikała m.in. z tego, że poradę udzielał bezpłatnie. Cieszył się on zasłużoną sławą, udzielając trafnych porad, wiele rozmawiał ze swymi klientami na temat skuteczności leczenia. Pieniądze brał tylko za lekarstwa uważa historyk Marcin Kolasa Cyprian Nikodem Gierałtowski, syn Józefa, urodzony 14 września 1863 roku w Kłodowie Ziemi Kaliskiej. Ukończył gimnazjum w Płocku i tam w latach 1881-1884 pracował w aptece J. Szymańskiego jako praktykant. W roku 1884 uzyskał uprawnienia pomocnika aptekarskiego i do roku 1886 pracował w aptece Mutniarskiego w Warszawie jako pomocnik aptekarski. Po trzech latach studiów na Uniwersytecie Warszawskim uzyskał stopień prowizora farmacji. W latach 1889-1891 pracował w Rostowie nad Donem. W 1894 otworzył własną aptekę sielską w Czerwińsku nad Wisłą, którą prowadził do 1900 roku. W 1910 r. otworzył aptekę w Kielcach przy ulicy Hipotecznej róg Mickiewicza. Kierował nią do dnia 16 listopada 1950 roku, bowiem w tym dniu apteka została przejęta pod zarządek państwowy.

Wnętrze izby ekspedycyjnej apteki Cypriana Gierałtowskiego

Apteka nr 7 – Róg ulic Sienkiewicza i Dużej, apteka S. Artwińskiego

Aptekarzem, który szczególnie utrwalił się w pamięci Kielczan był Stefan Artwiński. Rodzice chcąc zapewnić synowi odpowiednią przyszłość zdecydowali się posłać go do szkoły średniej. Na terenie całej guberni kieleckiej znajdowały się zaledwie dwie szkoły tego typu: progimnazjum w Pińczowie oraz gimnazjum w Kielcach. Stefan Artwiński pomyślnie przeszedł wszystkie sprawdziany i od 1873 roku rozpoczął naukę w progimnazjum w Pińczowie. Będąc w IV klasie został dyscyplinarnie usunięty ze szkoły, kiedy uderzył w twarz naczelnika stacji telegraficznej Iwana Iwanowicza Dmitrjewa za to, że ten obraził jego uczucia patriotyczne.

Mając ukończone cztery klasy szkoły średniej Artwiński miał do wyboru dwie drogi: mógł kontynuować naukę w pełnym ośmioklasowym gimnazjum i zdobyć maturę lub też zacząć przyuczać się do konkretnego zawodu. Wybrał to drugie rozwiązanie i od 1 stycznia 1882 roku rozpoczął praktykę w aptece w Działoszycach. Jako uczeń aptekarski miał obowiązek zamieszkania przy aptece i stołowania się u jej właściciela. Czas pracy wynosił 12 godzin dziennie. Oznaczało to wręcz niewolnicze przywiązanie. W Działoszycach terminował do 1885 roku po czym przeniósł się do Warszawy. Kierunek wyjazdu był związany z dalszą edukacją zawodową. Uczeń aptekarski po trzech latach nieprzerwanej praktyki mógł się starać o zdobycie uprawnień pomocnika aptekarskiego. Artwiński pomyślnie przeszedł przez egzamin teoretyczny oraz praktyczny, kończący ten etap nauki. Dyplom prowizora farmacji uzyskał 22 grudnia 1889 roku. Następnego dnia po uzyskaniu dyplomu Stefan Artwiński dostał posadę kierownika w stołecznej aptece Sobotowskiego.

Wkrótce założył rodzinę. Ożenił się 7 stycznia 1891 roku z Marią Sokalską. W marcu następnego roku urodziło się ich pierwsze dziecko, syn Eugeniusz. Kilka miesięcy później rodzina przeprowadziła się z Warszawy do Buska. Wpływ na tę decyzję miała chęć otwarcia własnego lokalu aptecznego, a akurat to miasteczko wydawało się być dobrym miejscem do tego celu. Skład apteczny był z pewnością dobrym interesem w miesiącach letnich, kiedy liczba mieszkańców Buska wzrastała czasem nawet dwukrotnie. Prawdopodobnie względy ekonomiczne spowodowały, że po czterech latach pobytu w Busku postanowił się przeprowadzić do Kielc, które pod koniec XIX wieku notowały zauważalny wzrost gospodarczy. Podobnie jak w Busku otworzył skład apteczny, który rozpoczął działalność 16 sierpnia 1897 roku na rogu ulic Sienkiewicza i Dużej.

W końcu 1950 r. w kraju było 1878 aptek, w tym:

- prywatnych 1484, co stanowiło 79% ogólnej liczby aptek w kraju;

- społecznych (państwowych) 394 apteki co stanowiło 21%

Jedna apteka przypadała na **13 720** mieszkańców.

W aptekach prywatnych zatrudnionych było 3993 osób personelu fachowego oraz ok.4500 osób personelu pomocniczego. Ogółem w aptekach prywatnych pracowało 8500 osób.

Serdeczne podziękowania

Pani mgr farm. Krystynie Rylskiej za pomoc w przygotowaniu artykułu.

WG Business Insider Polska

Na koniec 2019 roku w Polsce działało 12,3 tys. Aptek

Według stanu w dniu 31 grudnia 2019 r., w aptekach ogólnodostępnych, zakładowych

i punktach aptecznych pracowało 65,3 tys. osób, w tym 26,1 tys. magistrów farmacji

i 33,3 tys. techników farmaceutycznych.

7. Urok aptek... lat minionych

Mgr farm. Anna Gołębiowska

E-recepta, system PLMVS, platforma P1, ZSMPOL, kody 2D, portal eZWM, DDR, SIM, prywatne apteki, głównie sieciowe, suplementy diety, lista leków zagrożonych brakiem dostępu, unguator, kapsułkarka - to wszystko dziś.

A kiedyś...

Warto przypomnieć jak było w aptece z lat 70-90, jeszcze państwowej. Najpierw był Kielecki Zarząd Aptek, potem Przedsiębiorstwo Zaopatrzenia Farmaceutycznego . Izba ekspedycyjna wyglądała zupełnie inaczej: stare meble, często dębowe, ciemne, szklane naczynia apteczne. Czuło się atmosferę przekraczając drzwi. Apteka miała tzw. "duszę".

Bardzo ciekawie zarejestrowała to pani mgr farm. Krystyna Kostyk- Błędowska, ówczesny kierownik apteki, potem właściciel sprywatyzowanej apteki przy ul. Konopnickiej 5 w Kielcach. Pani magister przez szereg lat prowadziła „Złotą Księgę” w której zapisywała codzienne życie w aptece, wspominała współpracowników apteki, ich życie prywatne (szczególnie zamążpójście, narodziny dziecka), opisywała swoją działalność w PTFarmie,, ważne dla kieleckiej farmacji wydarzenia, wydarzenia polityczne, dokumentując wycinkami z kieleckich gazet, uzyskanymi dyplomami i innymi pamiątkami. Sporo uwagi poświęciła zasłużonym farmaceutom Kielecczyny – Franciszkowi Pantoczkowi, Prezydentowi Stefanowi Artwińskiemu.

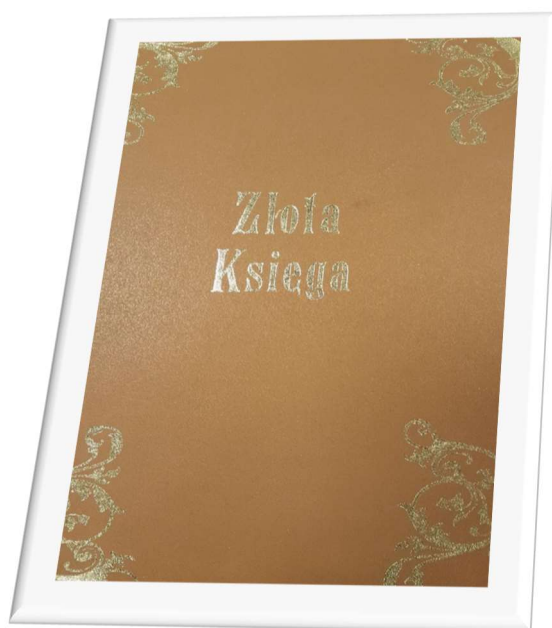
Niewątpliwie to co łączy współczesność i opisywane przez panią magister czasy to niezmiennosc najważniejszych cech i postaw aptekarzy.

Są to: cierpliwość, wyrozumiałość w stosunku do pacjenta, szczególnie „trudnego”, uśmiech mimo wszystko, rzetelna znajomość zawodu, opieka farmaceutyczna w najprostszej formie.

Pani mgr farm. Krystyna Kostyk- Błędowska przekazała swoją kronikę Kieleckiej Okręgowej Izbie Aptekarskiej. Według pani magister to najlepsze miejsce, gdzie kronika może być przechowywana tak by spisane wspomnienia ocalić od zapomnienia.

Składam serdeczne podziękowania Pani magister za rozmowę, przekazane informacje, udostępnienie opublikowanych fragmentów kroniki.

Poniżej przedstawiam jej fragmenty.

Uczestnicy sympozjum zwiedzili kieleckie apteki, wśród nich najstarszą, o pięknej dekoracji wnętrza, ze starym zabytkowym plafonem - Aptekę № 29-003 przy Placu Partyzantów. Fragment ekspedycji tej Apteki prezentujemy poniżej:

*Lipiec 1985 r. był, bogaty w wydarzenia. Z okazji Święta Odrodzenia Polski - 18 lipca 1985 r. została odznaczona **Srebrnym Łyżyskiem Zasługi** Kierownik Apteki - mgr **Krzyszyna Biedowska***

Wnętrze apteki przy Placu Partyzantów

*Koniec roku 1988 to jednocześnie **jubileusz 10-lecia pracy Apteki***

*Prowadzona od osmiu lat Kronika powstała z inicjatywy Sekcji Historii Farmacji działającej przy Polskim Towarzystwie Farmaceutycznym Oddział w Kielcach. Sekcji przewodniczy mgr **Karol Sockolski**, którego wielka osobowość i duże zaangażowanie w sprawę farmacji niewątpliwie zainspirowały kierownictwo Apteki do prowadzenia kronikarskich notatek jej historii.*

Sekcja powstała przed 10 laty i warto odnotować, że u nas często odbywają się zebrania Zarządu tej Sekcji.

Prowadzeniem Kroniki zainteresowany jest cały personel, a pracą kierują mgr Kryszyna Biedowska i mgr Stefania Śnielec. Sztukę graficzną opracowywała przez 8 lat z dużym zaangażowaniem i bezinteresownie Władysława Śpiroch.

Ten skromny jubileusz 10-lecia pracy Apteki upoważnia nas do refleksji i podsumowań.

Apteka w momencie powstania obsługiwała głównie osiedle „Bocianek” liczące ponad 12 tys. mieszkańców, następnie ilość pacjentów zwiększyła się o mieszkańców sąsiedniego osiedla, „Stoneczne Wzgórze”.

Z życia Apteki...

Album i kwiaty wręczyliśmy wówczas i my wraz z gorącym podziękowaniem za pracę, solidność i koleżeńskość.

*Od 1 lipca 1982 r. witałyśmy nowego referenta finansowego, miodziutką wiekiem, ale o prawie 10-letnim stażu pracy - panią **Bogumiłę Dobrowską**.*

I znów wyczerpanie roku, kolejne urodziny dziecka Tym razem było to 8.VI.82 r., a urodziła się dziewczynka Eżbieta Barbara Rusinowska. Czyżby to zasługa „Bocianka”?

*Od 1 września, decyzją Przedsiębiorstwa odeszła z naszej apteki mgr **Halina Podsiadło** do Apteki № 29-001 przy ul. Dworków 35/36, a od 1 września 1982 r. przyszedł do pracy po ukończeniu wychowawczego techn. farmacji **Stefania Cwiklińska**, otulająca pracownicą Przedsiębiorstwa.*

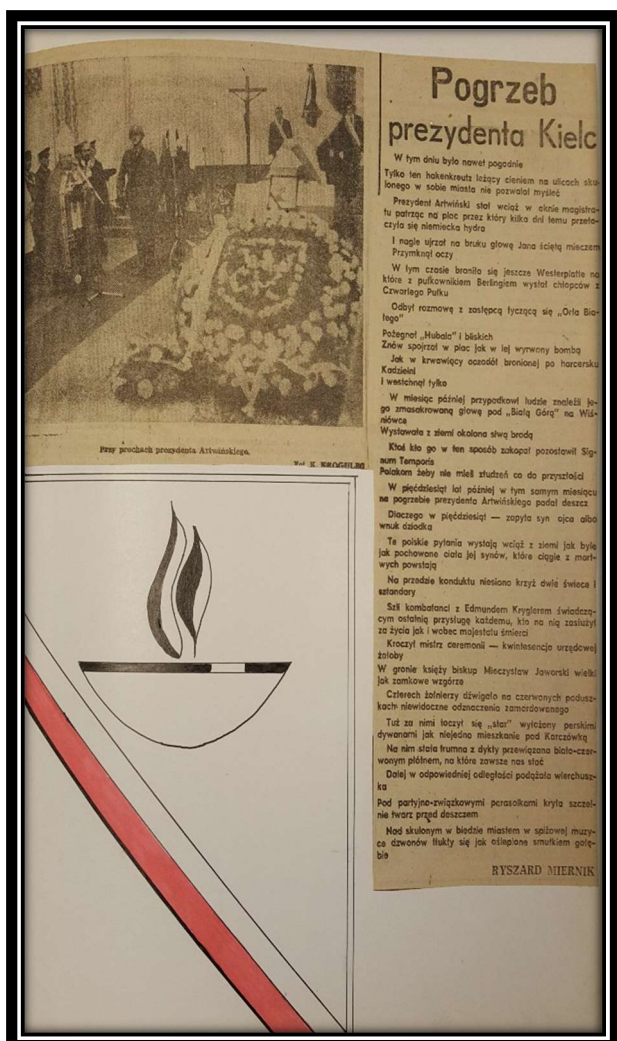

mgr Halina Podsiadło przy aptecznej recepcji

Praca za pierwszym stołem

Obsługa aparatury

W Księżce odnotowywano też ważne wydarzenia dla naszego miasta.

Pogrzeb Stefana Artwińskiego- wycinki z gazety

8. Vademecum aptekarza

• Opiniowanie kandydata na kierownika apteki

Na Posiedzeniu Kieleckiej Okręgowej Rady Aptekarskiej w dniu 17 grudnia 2020r. Podjęto Uchwałę Nr 25/20 w sprawie: postępowania przy stwierdzaniu rękojmi należytego prowadzenia apteki.

• Przypominamy o ustawowych obowiązkach członków KOIA

- Zgłoszenie objęcia funkcji kierownika apteki , hurtowni , działu farmacji. Informacje można przekazywać pisemnie osobiście, pocztą tradycyjną lub mailowo w terminie 30dni od zaistnienia zmian.
- Zmiana adresu zamieszkania lub korespondencyjnego. Informacje można przekazywać pisemnie osobiście, pocztą tradycyjną lub mailowo w terminie 30 dni od zaistnienia zmian.
- Zmiana nazwiska - należy dostarczyć do biura osobiście lub pocztą PWZ, kopię aktu małżeństwa lub kopię dowodu osobistego ze zmienionym nazwiskiem.
- Zgłoszenie nabytych kwalifikacji zawodowych (Specjalizacja), tytuł naukowy - należy dostarczyć osobiście lub pocztą ksero dyplomu i PWZF

• UBEZPIECZENIE OC dla członków KOIA

Informujemy, że Kielecka Okręgowa Izba Aptekarska kontynuuje program ubezpieczeniowy w zakresie OC farmaceuty. **Składka ubezpieczeniowa jest pokrywana przez KOIA w ramach opłaconych składek członkowskich.** Zakres ubezpieczenia OC farmaceuty obejmuje szkody na osobie lub w mieniu, wyrządzone osobom trzecim w związku z wykonywaniem zawodu farmaceuty. **W związku z powyższym należy pamiętać o terminowym opłacaniu składek członkowskich.**

• Zakończenie okresu edukacyjnego.

Przypominamy, że w 2020 roku zakończy się 5-letni okres edukacyjny dla farmaceutów, którzy odebrali Prawo Wykonywania Zawodu Farmaceuty **w 2005, w 2010 i w 2015 roku.** Obowiązek zaliczenia okresu edukacyjnego mają również osoby, które uzyskały zgodę na przedłużenie wcześniejszego okresu edukacyjnego do końca 2020 r.

Zaliczenie okresu edukacyjnego odbywa się na podstawie wpisów w Karcie ciągłego szkolenia i przedłożonych do wglądu dokumentów potwierdzających uzyskanie punktów edukacyjnych.

Kartę szkolenia można odebrać w biurze KOIA. W karcie nie wypełniamy rubryki nr 6 (data i podpis), która jest przeznaczona dla osoby weryfikującej przedłożone certyfikaty.

- Ze względu na panującą pandemię zalecamy aby Karty szkolenia wraz z certyfikatami przysyłać pocztą (z załączeniem certyfikatów).
- Wszystkim osobom, które nie zdołały zebrać odpowiedniej liczby punktów edukacyjnych, a kończą kolejny okres edukacyjny, przypominam, że wniosek o jego przedłużenie (maksymalnie o 24 miesiące) należy składać do Prezesa KORA. Wniosek można złożyć osobiście, przesać pocztą lub mailem do **31.12.2020r.**
- Jednocześnie informujemy, że na platformie edukacyjnej e-dukacja.pl znajdują się szkolenia pozwalające uzyskać komplet punktów edukacyjnych on-line.

9. Pożegnania... w 2020r. odeszły

Ś.P.

Mgr farm. Maria Stępniewska

Ś.P.

Mgr farm. Ewa Strzelec

10. Statystyki; Podsumowanie 2020 roku

Do Kieleckiej Okręgowej Izby Aptekarskiej należy ogólnie 852 farmaceutów (w tym 114 emerytów i 60 osób, które nie wykonują zawodu)

Posiedzenia; Ilość posiedzeń Prezydium KORA 23

Ilość posiedzeń Rady KORA 5

Wydanie Prawa Wykonywania Zawodu 6

Opiniowanie kierowników;

Do aptek szpitalnych, działów farmacji szpitalnej 2

Do aptek ogólnodostępnych 75

Wpis na listę członków KOIA 30

Skreślenie z listy członków KOIA 16

Liczba aptek ogólnodostępnych na terenie KOIA: 395 (na podstawie danych z WIF)

*****
*****
*****